

ISSN 1302-3519

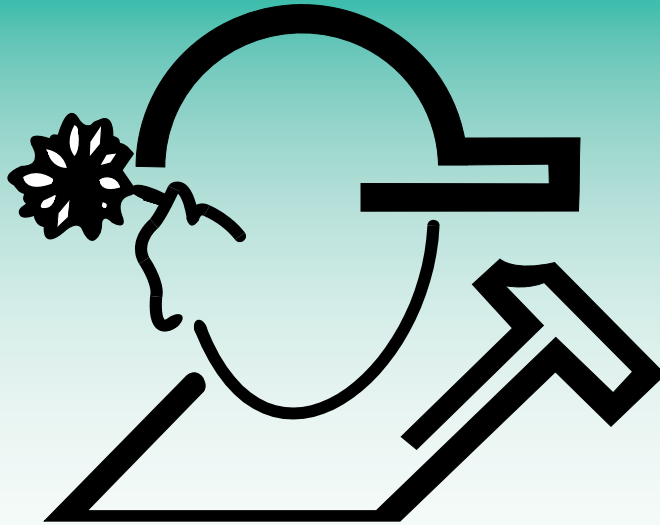
ÇALIŞMA ORTAMI

Üç Ayda Bir Çıkar / Sayı: 176 Temmuz - Ağustos - Eylül 20224

İŞÇİ SAĞLIĞI
İŞ GÜVENLİĞİ
ERGONOMİ
İŞ HİJYENİ
ÇEVRE
TOPLUM ÖRGÜTÇÜLÜĞÜ
ÇOCUK EMEĞİ
KADIN
SOSYAL POLİTİKA
NÜFUS
SOSYAL HEKİMLİK

www.fisek.org.tr

Bu bir HAKEMLİ dergidir.

*Çalışan Çocuklara "Vefa Borcu" nuzu
Ödemek İster misiniz?*

   / fisekenstitusu

Fisek Enstitüsü'nün 32. Yılı
Çalışma Ortamı'nın 32. Yılı

Can Kaygısı ile İşi Reddetme ⁽¹⁾

A.Gürhan FİŞEK (*)

İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası çıkarırken, hükümet bir çok yayın organında “hayati tehlike karşısında işçinin işi reddetme hakkı olduğunu övünerek anlattı. Yasa 2012 yılında çıktı (Kutu No.1) . Bugüne kadar böyle bir gerekçe ile “işverenin verdiği görevi reddeden işçi duyduunuz mu? “Hayati tehlike ile karşılaşan” hatta “bu yüzden hayatını kaybeden işçiler” biliyor musunuz? Evet, bir çok.

Aslında “can kaygısı ile işi reddetme hakkı”, iş hukuku mevzuatımızda 1967 yılından beri vardı. “Makinaların Gerekli Korunma Tertibatı İle Teçhizine Dair ILO Sözleşmesi”, “Bir muhafaza tertibatı ile mücehhez olmayan bir makineyi hiç bir işçi kullanamaz. Hiç bir işçiden bahis konusu muhafaza tertibatı bulunmayan bir makinayı kullanması istenemez” der. O tarihten bu yana, hadi bir çok kişinin yaşı bu kadar gerideki olayları anımsayamaz diyelim; 2003-2012 yılları arasında “koruyucusuz makineye çalışmam” diyen işçi oldu mu? Hayır. Buna karşın koruyucusuz makinelerden ötürü ölümler, uzuv kayıpları ve saçlı deri kayıpları oldu.

Bütün bu gerçekler ortada iken, bazı kazanımları bahane ederek “boş övünme”ler yersizdir. 2012 yılında irdelenmesi gereken, neden bu hakkın yaşama geçmediği idi.

Kaldı ki, 1967’de onayladığımız 119 sayılı ILO Sözleşmesi’nde işi reddetme kavramı ile 2012 yılında kabul ettiğimiz İş Sağlığı Güvenliği Yasası’ndaki işi reddetme kavramı arasında da büyük farklılıklar vardır. ILO Sözleşmesi, “tehlikeli olarak gördüğü koruyucusuz makineye çalışmayı” tümünden reddetmektedir. Öyle bir makinenin zaten olmaması gereklidir. Sözleşmenin önceki maddeleri incelendiğinde, koruyucusuz makinenin sergilenmesi, ithali, alımı, satımı, kiralanması vs yasaktır. Onun için de işverenin “çalış talimatı” yok hükmündedir.

Buna karşın 2012 yılında kabul ettiğimiz İş Sağlığı Güvenliği Yasası, ekli kutuda da gördüğümüz gibi, işçiyi işverene başvurmak ve onun onayından sonra işi terketmesine olanak tanımaktadır. Kişinin hayatı, işverenin iki dudağının arasına bırakılmaktadır.

Bu hakkın önemi nerededir?

İnsanın doğasında tehlikeyi sezme ve bundan kaçınma refleksi vardır. Tehlikeyi algılamasını kolaylaştıran etmenlerden biri daha önce yaşanan kötü deneyimlerdir. Ama tehlikeye

⁽¹⁾ İlk Yayın : www.gurhan.fisek.net/can-kaygisi-ile-isi-reddetme/

Kategori: İş Sağlığı ve Güvenliği, Tarihi Bilinmeyenler, Yazıları

* Prof.Dr.

karşı onu hareketsiz bırakan iki önemli olgu vardır . BİRİ doğal-değişmez kabul etmesidir. İKİNCİSİ şiddetle karşılaşma olasılığıdır. Bunu aşabilmek için öncelikle işçinin olguları “böyle gelmiş böyle gider” diye kabul etmemesidir. Burada iş güvenliği uzmanları ile işçi sendikalarının yaptığı eğitimlerin önemi büyüktür. Ama İş Sağlığı Güvenliği Yasası’na dayalı olarak çıkarılan yönetmeliklerde bu konu işlenmekle birlikte, uygulamada çoğu işverenleri “vatandaş uyandırmaktan korktukları” ve bu yükümlülüklerini yerine getirmedikleri görülmektedir. Onun için bu hakkın kullanılabilmesi, işyerlerinde iş sağlığı güvenliğinin sağlanmasının, en önemli “anahtar”larından biridir.

Bu hakkın yaşama geçirilmesini zorlaştıran ortam koşulları :

- Yoksulluk ve bunun zorunlu sonucu borçlanmalar işçilerin direncini kırmaktadır.
- İşsizlik ve bir nefret suçu olan “kara listeler” işçileri, hakkını aramaktan korkar hale getirmektedir.
- İşçileri sendikalardan uzaklaştıran, sendikaları barajlarda boğulmaya mahkum eden askeri ve sivil darbeler, örgütlülüğün gücünü kırmıştır.
- İnşaat eksenli destek politikaları, nitelikli emek yerine günü birlik yaşayan büyük bir kesim yaratmış; çalışanların işvereninde vazgeçilmezliklerini azaltmıştır.
- Hükümetin toplu direnişlere ve sokak gösterilerine karşı hoşgörüsüzlüğü, işçilerin hak arama süreçlerini örselemektedir.
- Hükümetin sosyal politikadan uzaklaşarak, yalnızca sosyal yardım temelli politikası işçileri de seçeneksiz bırakmakta ve içine kapanmasına yol açmaktadır.

Eylem kılavuzu :

A. Can kaygısına yol açacak koşulların yok edilmesi

B. Tehlikelerin erken haber alınmasını ve önlemlerinin uygulanmasını sağlayacak olan

iş güvenliği uzmanlarının ve işyeri hekimlerinin görevlerini mesleki bağımsızlık için yapabilmeleri için iş güvencelerinin sağlanması. Burada meslek odalarının daha aktif olarak sürece katılımları çözüm yolları arasında önemlidir.

C. İşçilerin algılarındaki doğal-değişmez olguların aşılması

D. Yaşamsal tehlike karşısında işçinin “işveren izni”ni beklememesi biçimdeki yasal değişiklik için girişimlere hemen başlanması,

E. Uygulama için devlete düşen :

a) Bu hakkı kullandığı için işine son verilen işçilere -Bakanlık Bilirkişilerinin (denetmen) ön incelemesi sonrası) işsizlik fonundan yargı sonuçlanana kadar ödeme yapılması. Bunun yaygınlaşması için ÇSGB için yeni bir denetim zinciri oluşmasına yol açacaktır.

b) İşçilerin sendikalaşabilmesi için kolaylıklar sağlanması,

c) İşçi sendikalarının toplu iş sözleşmesi yapabilmesi için konulan baraj kaldırılması; işkollarının azaltılan sayısı en azından eski haline getirilmesi.

F. Uygulama için sendikalara düşen :

a) Can kaygısı içindeki işçilerin birlikte hareket etmesinin sağlanması,

b) Tüm hukuki yolların kullanılması için işçisine destek vermesi,

c) Şikayetlerle yönlendirerek Bakanlık denetim zincirinin yakından izlenmesi ve nesnel davranılması için çaba göstermesi,

d) Gelir kaybına düşen işçinin, kaybının giderilmesi için fon oluşturulması.

G. Uygulama için işçilere düşen :

• Örgütlenmelerini ve aralarındaki iletişimi geliştirmek,

• Haklarını kullanmaya başlamaları.

Sonuç olarak, “can kaygısına düşen ve işi reddetmek isteyen” işçi için en yakın destek işçi sendikasıdır. Sendikaların da işçilerin de bu

gerçeklerin ışığında konumlarını gözden geçirmeleri gerekir. Birbirlerine dört elle sarılmaları zorunludur. Kamuoyunun da iş cinayetlerinin

önüne geçebilmek için tek yolun bu “hakkın kullanılması” olduğunu benimsemesi için çaba gösterilmelidir.

KUTU No.1

İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ KANUNU (6331 SAYILI) R.G. : 30 Haziran 2012 tarih ve 28339 sayılı **Çalışmaktan kaçınma hakkı****MADDE 13** – (1) Ciddi ve yakın tehlike ile karşı karşıya kalan çalışanlar kurula, kurulun bulunmadığı işyerlerinde ise işverene başvurarak durumun tespit edilmesini ve gerekli tedbirlerin alınmasına karar verilmesini talep edebilir. Kurul acilen toplanarak, işveren ise derhâl kararını verir ve durumu tutanakla tespit eder. Karar, çalışana ve çalışan temsilcisine yazılı olarak bildirilir.

(2) Kurul veya işverenin çalışanın talebi yönünde karar vermesi hâlinde çalışan, gerekli tedbirler alınincaya kadar çalışmaktan kaçınabilir. Çalışanların çalışmaktan kaçındığı dönemdeki ücreti ile kanunlardan ve iş sözleşmesinden doğan diğer hakları saklıdır.

(3) Çalışanlar ciddi ve yakın tehlikenin önlenemez olduğu durumlarda birinci fıkradaki usule uymak zorunda olmaksızın işyerini veya tehlikeli bölgeyi terk ederek belirlenen güvenli yere gider. Çalışanların bu hareketlerinden dolayı hakları kısıtlanamaz.

(4) İş sözleşmesiyle çalışanlar, talep etmelerine rağmen gerekli tedbirlerin alınmadığı durumlarda, tabi oldukları kanun hükümlerine göre iş sözleşmelerini feshedebilir. Toplu sözleşme veya toplu iş sözleşmesi ile çalışan kamu personeli, bu maddeye göre çalışmadığı dönemde fiilen çalışmış sayılır.

(5) Bu Kanunun 25 inci maddesine göre işyerinde işin durdurulması hâlinde, bu madde hükümleri uygulanmaz.

KUTU No.2

MAKİNALARIN GEREKLİ KORUNMA TERTİBATI İLE TEÇHİZİNE DAİR SÖZLEŞME

ILO Kabul Tarihi: 5 Haziran 1963

Kanun Tarih ve Sayısı: 23.5.1967 / 872

Resmi Gazete Yayım Tarihi ve Sayısı: 2.6.1967 / 12611

Bakanlar Kurulu Kararı Tarih ve Sayısı: 19.6.1967/6-8456

Resmi Gazete Yayım Tarihi ve Sayısı: 22.8.1967/12680

MADDE 11

*Bir muhafaza tertibatı ile mücehhez olmayan bir makineyi hiç bir işçi kullanamaz. Hiç bir işçiden bahis konusu muhafaza tertibatı bulunmayan bir makinayı kullanması istenemez.

Kaynak: <http://mulkiyehaber.net/>

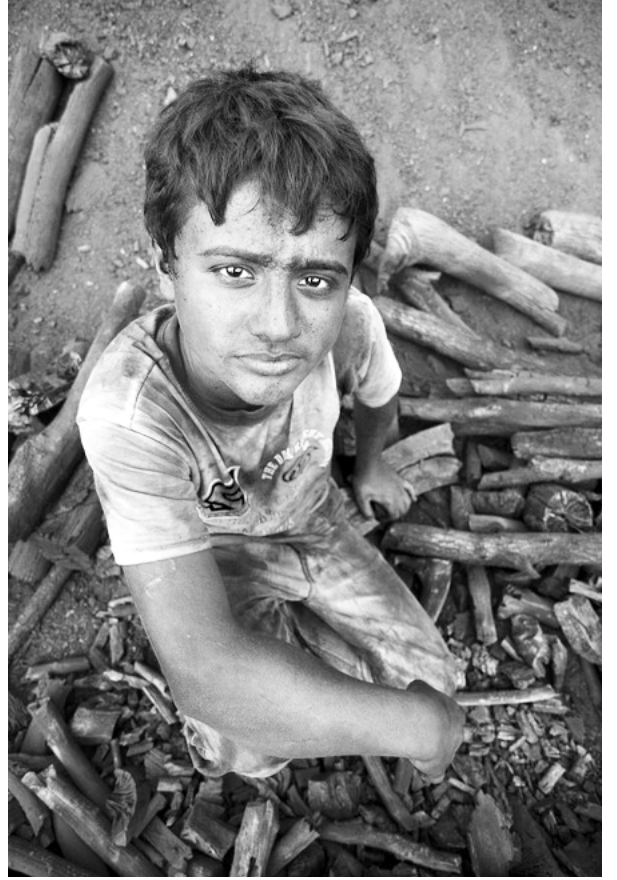
Eski Milli Eğitim Bakanı Prof. Dr. Mahmut Özer'in MESEM'lere Yönelik Eleştirilere Karşı Çıkışı Üzerine Birkaç Not

Taner AKPINAR (*)

Hürriyet Gazetesi, 6 Ağustos 2021 – 4 Haziran 2023 arası dönemde Milli Eğitim Bakanlığı yapmış ve şimdi de TBMM Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu Başkanı olan Prof. Dr. Mahmut Özer'in MESEM'lere ilişkin bir değerlendirmesine yer verdi.¹

Özer, söz konusu değerlendirmesinde, öncelikle mesleki eğitim sisteminde var olan sorunların kaynağında 1999 yılında uygulanmaya başlanan katsayı uygulaması olduğunu söylüyor. Kendisinin açıkça söylemediğini biz söyleyelim, söz konusu katsayı uygulaması 28 Şubat sürecinde İmam Hatip mezunlarının üniversiteye girmesinin önünü kesmek üzere düşünülmüş ve bu düşünceyi kamufle etmek amacıyla meslek liselerini de kapsayacak şekilde uygulamaya konulmuştu. Sözü edilen katsayı uygulaması ne bilimsel olarak kabul edilebilir ne de politik olarak savunulabilir bir uygulamaydı. Bununla birlikte, siyasal iktidar mensuplarının bunca yıldır kesintisiz olarak iktidarda bulunuyor olmalarına rağmen, muhatap oldukları toplumsal sorunlar karşısında, ilk elde, 28 Şubat sürecine sığınmaları bir çaresizliğin göstergesi olsa gerektir. Zira bugünlerde yükselen çiftçi eylemleri karşısında, Tarım ve Orman Bakanı da, "Eski Türkiye'de çocuğunun okuduğu okulun bahçesine başörtülü anneler giremiyordu." gibi bir açıklama ile eylemleri dindirmenin yolunu arıyor.²

(*) Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi İİBF Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü Öğretim Üyesi ve Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Gönüllüsü

Fotoğraf, 8. Çalışan Çocuk Fotoğraf Yarışması (Siyah-Beyaz) arşivinden alınmıştır. www.fisek.org.tr

Prof. Dr. Mahmut Özer'in MESEM'lere ilişkin değerlendirmesine geri dönelim. Özer, söz konusu katsayı uygulaması nedeniyle mesleki eğitimde akademik olarak düşük başarılı öğrencilerin kümelenmediğini ileri sürüyor. Dolayısıyla akademik olarak "başarılı" ve "başarısız" olma durumlarını zeka düzeyi ile ilişkilendiren mutlak verili bir yaklaşımı benimsediği anlaşıl-

Fotoğraf, www.evrensel.net/haber/498613/haydi-cocuklar-sanayiye-iktidar-cocuk-isciligi-tesvik-etti-cocuklar-okuldan-uzaklasti adresinden alınmıştır.

lıyor. Başarılı ve başarısız olma durumu zeka düzeyi ile ilişkili ve bu bağlamda başarı düzeyi düşük olanlar mesleki eğitimde yoğunlaşıyor ise, o halde birçok üniversiteye puanı yetmesine rağmen, daha düşük puanla öğrenci kabul eden özel üniversitelere gidip yine de istediği uzmanlık diplomasını alanların olduğuna ne demeli! Özer, mesleki eğitim sisteminden mezun olanların, işgücü piyasasında işverenlerin beklentilerini karşılayacak niteliklere de sahip olmadıklarını ve bunun da yine akademik başarısı düşük olanların mesleki eğitimde yoğunlaşmasından kaynaklı olduğunu ileri sürüyor. Bu durumda şu soruyu sormak kaçınılmaz oluyor: Mesleki eğitimden mezun edilenler gerekli vasıfları edinmemiş olarak mı mezun ediliyor?

Akademik başarı ya da başarısızlığı önce mutlak bir durum olarak gören Özer, sonrasında

da kendisi ile çelişerek, mesleki eğitimde sosyoekonomik durumu düşük ailelerin çocuklarının yoğunlaştığını itiraf ediyor. Ancak, bunun da söz konusu katsayı uygulamasından kaynakladığı konusundaki ısrarını sürdürüyor. Dahası, katsayı uygulamasının meslek liselerinde madde bağımlılığı, akran zorbalığı, devamsızlık ve okulu terk etme gibi sorunları yaygınlaştırdığını da ileri sürüyor. Bu değerlendirmeler yeni iktidara gelmiş bir partinin mensubu tarafından yapılıyor olsa en azından ciddiye alınıp tartışılabilirdi. Ancak, yaklaşık 22 yıldır iktidarda olan bir partinin hem de Milli Eğitim Bakanlığı yapmış bir mensubu tarafından yapılan bu değerlendirme ve tespitler hem sıralanan sorunların var olduğunun hem de kendilerinin bunları çözmemiş olduğunun itirafıdır.

Prof. Dr. Mahmut Özer, yazısının başlığı bağlamında asıl konusu olan MESEM'lere ilişkin olarak iki konuya, daha doğrusu gün-

deme getirilen sorunlardan ikisine değiniyor. Bunlardan biri yolsuzluk iddiaları ki, kendisi bunu kabul edip Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından gerekli yaptırımların uygulandığını söylüyor. Diđeri ise, MESEM'lerde mesleki eğitim adı altında çocuk işçi çalıştırıldığı iddiası. Prof. Dr. Özer, bu ikinci iddiayı bir saçmalık olarak görüyor ve bu kez meşhur katsayı uygulamasına sığınmak yerine, MESEM'lerin mesleki eğitim kurumları olarak işlev gördüğüne, bu sisteme dahil olanların iş kazası ve meslek hastalığı sigortalısı olduğuna ve burs olarak ücret aldıklarına dikkat çekiyor. Görüldüğü gibi, Özer, dikkatleri MESEM'lere ilişkin kağıt üzerinde var olan duruma çekerek dağıtmaya çalışmaktadır. MESEM'lerin fiili durumuna dair aşağıdaki bilgiler³ Prof. Dr. Mahmut Özer'in dağıtmaya çalıştığı dikkatleri toplayıcı niteliktedir.

MESEM'lere devam eden çocuklar yasa gereği haftalık en fazla 32 saati fiili olmak üzere toplam 40 saat çalıştırılabilir. Buna karşın çocuklar bundan çok daha uzun süre çalıştırılmaktadır. Yine yasa gereği, haftada bir gün 8 saat okula gitmeleri gerekirken, bir çoğu işverenler tarafından gerçekte okula gönderilmiyor. İlk işe başladıklarında ve sonrasında düzenli sağlık muayeneleri yapılmıyor.

Resmi çevrelerce MESEM'lerde mesleki eğitim gördüğü söylenen çocuklar, medyada da sık sık da yer aldığı gibi, yaptıkları işlerden kaynaklı olarak yaralanmakta ya da ölmektedir. Mesleki eğitim adı altında çalıştırılan çocuk işçilerin yaralanma ve ölüm haberleri medyada yoğun bir şekilde yer almaya başladıktan sonra, Milli Eğitim Bakanlığı, iş sağlığı ve güvenliği koşullarına uygun olmadığı gerekçesiyle 8 bin 406 iş yerinin mesleki eğitim adı altında çocuk işçi çalıştırmasına olanak sağlayan sözleşmesini iptal ettiğini duyurdu. Prof. Dr. Özer, bu durum karşısında muhtemelen mesleki eğitim savunusunu sürdürecektir ve bunu ilgili işyerlerinden kaynaklı olarak mesleki eğitim kavramına hanel getiren ama kendileri tarafından giderilen bir aksaklık olarak yorumlayacaktır.

MESEM'lerde "mesleki eğitim" gördüğü söy-

lenen çocuklar yasalarda yazılı olan sosyal haklarını bile gerçekte elde edemiyor, söz gelimi yıllık ücretli izin hakkını kullanamadıklarını söylüyorlar. Hatta birçoğu sahip oldukları sos-yal hakların ne olduğunu bile bilmiyor. Her türlü şiddete maruz kalan bu çocuklar, buna karşın ne yapabileceklerini de bilmiyorlar.

Prof. Dr. Özer'in MESEM'leri cazip gösterme çabasına rağmen, bu kurumlar halen yalnızca yoksul ailelerin çocukları tarafından tercih ediliyor, edilmek zorunda kalınıyor. MESEM'lerdeki bütün çocukların çalışma koşulları düzenli ve sistematik olarak denetlenmiyor. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı verilerine göre, 2023 yılında, yalnızca 1587 çırağın ve 5786 stajyerin çalışma koşulları denetlenmiştir.⁴ Ara-lık 2023 verilerine göre, toplam çırak sayısının 553 344 ve stajyer ve kursiyer sayısının da 1 300 374 olduğunu belirtmekte yarar var.⁵

MESEM'lerdeki çocukların içinde bulunduğu koşullara ilişkin bilimsel araştırmaların, resmi raporların ve medyanın ortaya koyduğu bu gerçeklik karşısında bu uygulamanın çocuk işçiliğın bir biçimi olduğu iddiası mı saçmalık, yoksa böyle bir uygulamayı mesleki eğitim olarak nitelendirip meşrulaştırmak mı?

Dipnotlar:

(1) Prof. Dr. Mahmut Özer, MESEM'ler çocuk işçiliğini mi teşvik ediyor?, Hürriyet Gazetesi, 19 Ağustos 2024, <https://www.hurriyet.com.tr/egitim/mesemler-cocuk-isciligini-mi-tesvik-ediyor-42502632>

(2) <https://anlatilaninotesi.com.tr/20240824/bakan-yumakli-eski-turkiyede-cocugunun-okudugu-okulun-bahcesine-basortulu-anneler-giremiyordu-1087221548.html>

(3) Bu bilgiler bilimsel araştırmalar tarafından ortaya konulmuş bilgilerdir, söz konusu araştırmaların bir derlemesi için Fişek Enstitüsü (2022) tarafından hazırlanan Çıraklık Sistemi Raporu'na bakılabilir. <https://fisek.org.tr/ciraklik-sistemi-raporu-yayinlandi/>

(4) <https://www.cs.gb.gov.tr/media/95465/2023.pdf>

(5) <https://veri.sgk.gov.tr/>

Siz Hiç “Kolumu Kesin” Diye Yalvaran İşçi Gördünüz mü?

Mustafa TAŞYÜREK (*)
mtasyurek@gmail.com

Kol kırılır, yen içinde kalır.
Deyim/Atasözü

İpek Özbey 14 Eylül 2024 tarihli Sözcü Gazetesinde yayınlanan makalesinin başlığına “**Kol kırılır yen içinde kalır, bu ülkenin baş belasıdır**” cümlesini atmış. Bu ifadeyi İpek Özbey, sorduğu bir soruya karşılık Klinik Psikolog Ayşe Kayhan’ın verdiği yanıtından almış⁽¹⁾.

Mıgırdiç Margosyan da 04 Şubat 2018 tarihli Evrensel gazetesindeki köşesinde: “Hemen her alanda doludizgin giden teknolojik gelişmeler sonucunda gari Çinini maçında yere düşen bir çengelli iğnenin, bir firketenin sesi binlerce kilometre ötedeki kimi kepçe kulaklarda çın çın öterken, keza uzaydan çekilen fotoğraflardan hangi çekirgenin kaç kez sıçradıktan sonra nerelere doğru yöneldiğini bile tespit ettiği şu alemde **kırılan kolların yen içinde kalması zaten ne kadar mümkün olabilir ki!**” diyor⁽²⁾.

İşyeri

Üretim yöntemini ve teknolojisini (know-how) goodyear’dan alarak 1973 yılında faaliyete başlayan, bugün 4 kıtada 4500’ün üzerinde çalışanı ile 11 üretim tesisi ile hizmet veren Türkiye’nin önde gelen bir kuruluşunda (şirketinde); faaliyete geçtikten 20 yıl sonra **23.11.1993 günü saat 19:15’de** çok ciddi bir iş kazası meydana geldi.

Şirketin o günkü şartlarda çok ciddi bir bedel ödeyerek satın aldığı know-how’ın kapsamında, kurulacak fabrikada sağlıklı ve güvenli bir üretim yapabilmesi için gerekli olabilecek **organizasyon yapısı** da belirtilmiş.

Bu bağlamda o yıllarda **yasal bir zorunluluk olmamasına rağmen** şirketin işçi sağlığı ve iş güvenliği birimi oluşturulmuş, bu birimde (tam gün kadrolu çalışan) bir hekim, bir hemşire, bir iş güvenliği mühendisi ve bir iş güvenliği memuru/teknisyeni görevlendirilmiş, hasta nakil aracı (ambulans) alınmış, modern denebilecek bir revir kurulmuş.

Bu ekibe 1980’li yıllarının ikinci yarısında kurulan “**iş sağlığı laboratuvarı**”nda çalışacak ikinci bir hemşire, işyerinin büyümesine paralel ikinci bir iş güvenliği teknisyeni ilave edildi. Bu birim, o yıllarda Türkiye’de yine yasal bir zorunluluk olmamasına rağmen, gıda işlerinde (fabrikaların yemekhane ve çay ocakları vb. çalışanlara yönelik portör muayenesi için gerekli laboratuvar, kulak odyometresi (Bkz:Resim1), EKG çekmeye yarayan elektrokardiyograf cihazı, göz kontrolü için oftalmometre vb. cihazlar ilave edilerek, sağlık memuru/hemşire sayısı da artırılarak 365 gün 24 saat hizmet veren (belki de Türkiye’de özel sektörde ilk) ortak sağlık birimine dönüştürüldü.

Resim 1– İşyeri revirinde bulunan odyometre cihazı (odyometri cihazı) (Yıl:1985)

* Kim. Müh., İş Sağlığı+İşletme Yönetimi Bilim Uzmanı
Çalışma Bakanlığı Eski İş Güvenliği Müfettişi (1978-1985)
İş Güvenliği Uzmanı (A Sınıfı Sertifikalı)
Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı
Denetim Kurulu Üyesi

Fabrikanın ilk yöneticileri/çalışanları, know-how kapsamında gördükleri organizasyon şemasındaki “**Safety Engineer**”in (iş güvenliği mühendisi'nin) sözcüklerini görünce şaşırırlar. Çünkü 1970'li yıllarda Türkiye'de böyle bir diploma veren yüksek öğretim kurumu yoktur. İşyeri yönetim yapmış olduğu istişare (danışma)/araştırma sonucu bu ünvana Çalışma Bakanlığı'nda İş Güvenliği Müfettişi (İGM) olarak çalışan mühendislerin atanabileceğine karar verirler. Çalışma Bakanlığı, İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Genel Müdürlüğüne bağlı, İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Merkezinde (İSGÜM) çalışan, ILO bursu ile yurtdışında da kurs/staj görmüş, ILO uzmanları ile bir müddet çalışmış Ortadoğu Teknik Üniversitesi **Kimya Mühendisliği**'nden mezun, daha sonraki yıllarda şirketin genel müdürü de olan İGM B.Ş.'nin **ilk güvenlik** mühendisi olarak atamasını yaparlar. Kariyer planlamasında daha üst görevlere atanan B.Y.'nin yerine, İSGÜM'den Ankara Üniversitesi Fen Fakültesinden Kimya Yüksek Mühendisi İGM A.Ç., birkaç yıl sonra da A.Ç.'nin yerine de yine İSGÜM'den, Hacettepe Tıp Fakültesinde Halk (İş) **Sağlığı Bilim Uzmanlığı** (tezli) **yüksek lisanlı** da olan Kimya Mühendisi İGM M.T. İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Şefi olarak atarlar.

Kuruluşundan itibaren şirkette çalışan **işçiler**

Resim 2- Doç.Dr.A. Gürhan Fişek şirketin konferans salonunda iş sağlığı ve güvenliği eğitimi/konferansı verirken.

sendikalıdır. Sendika başkanı ve **sendika işyeri baş temsilcisi** anılan kuruluşta çalışmaktadır.

Kuruluş TÜSİAD-Türkiye Kalite Derneği (KalDer) tarafından 1993 yılından itibaren verilmeye başlanan ulusal kalite büyük ödülünü 1996 yılında aldı⁽³⁾.

Çalışanların genel olarak, bu şirkette çalışan biri olmaktan (*o yıllarda*) maddi ve manevi olarak mutlu ve ayrıcalıklı oldukları söylenebilir. Şirkette (*şimdi olduğu gibi*) iş güvenliği ile ilgili tüm çalışanların ve bölümlerin ortak ve tek **hedefi sıfır iş kazası ve sıfır meslek hastalığıdır**⁽⁴⁾.

Resim 3- Şirkette davet üzerine Doç.Dr.A.Gürhan Fişek konferans veriyor.

İşyerinde 1990'lı yıllarda Doç.Dr.A.Gürhan Fişek, Prof.Dr.Nazmi Bilir, Dr.Erdak Atabek, Dr.Necmettin Erkan (Ergonomi), Prof.Dr.Kriton Curi, Prof.Dr. Doğan Kantarcı, Ediz Hun, Hayrettin Karacan, Prof.Dr.Oya Bayrı gibi uzmanlara, işyerinde işçi sağlığı, iş güvenliği ve çevre konusunda konferanslar verildi.

Basına yansıyan bir haber

Resim 4- 26 Kasım 1993, Özgür Kocaeli Gazetesi

Ne olmuş?

32 yaşında bir işçi, 6 yıldır çalıştığı işyerinde, makine başında **bir anlık dalgınlığının kurbanı** olmuş!

Nerede, ne iş yaparken "basında haber konusu olan" bir iş kazası geçirilmiş?

Resim 5 - İşyerinin terbiye ünitesinin **let-off** (ham bezin terbiye ünitesine giriş yaptığı – salıverildiği) bölümü.

Prosesin açıklanması

Resim 5'de görülen bir çelik göbeğe/silindire sarıllı bez; birbirine paralel çözümlerden ve bu çözümleri birbirine bağlayan seyrek atkılardan oluşan, çözümlü genellikle katlı iplik yapısında poliamit 6, poliamit 6.6, viskon lifi/rayon, polyester, aramit veya bu liflerin karışımından (büküm verilmiş ve katlanmış ham ipliklerin dokunmasıyla) elde edilen ham kumaş rulosu⁽⁵⁾.

Müşterilerin istekleri ve belirledikleri hammaddeler doğrultusunda çözümlü ve atkı ipleri ile dokunan bez(ler); **terbiye ünitesi** olarak adlandırılan bölümde; kimyasal çözeltiye battıktan sonra, sıcak germe prosesi ile, yaklaşık 40 m yüksekliğinde 6 ateşli fırın, 4 adet kurutma fırın(lar)ına **let-off** (salıvermek)'da ki merdanelerden yaklaşık (ortalama) **120 m/dk** hızla girer. Sistemde ve fırınlarda **970 m** yol katettikten sonra mamül hale getirilmiş bez olarak ünitenin **wind-up** (sona ermek) bölümünde çelik göbeklere sarılır. Ambalajı yapıldıktan sonra müşteriye gönderilmeye hazır hale gelir.

Resim 6– Terbiye etme (bir sonraki üretimde kullanılacak yapışkanlığa ve fiziksel özelliklere kavuşturulan) işleminin tamamlanmasından sonra terbiye ünitesinin wind-up (sona ermek) bölümünde mamül bezin çelik göbeğe/silindire sarılması⁽⁶⁾.

Terbiye ünitesinde kurutma ve pişirme fırınları çalıştırılmadığı, terbiye edilecek bez olmadığı zaman, bir çok merdanelerin bulunduğu sisteme "layner bez/kılavuz bez" çekilir. Üretim başladığı zaman da, layner bezin ucuna dikiş makinası ile terbiye edilecek bez dikilir. Birinci göbekteki (silindirdeki) bez (Bkz:Resim-5) hemen ucuna ikinci

göbekteki bez dikilir ve sistem durdurulmaksızın (continuous process) çalışmaya devam eder.

Resim 7- Terbiye ünitesi Let-off'un hemen yakınında iş kazasının meydana geldiği yer.

Ne Olmuş? Bu olay, bugün hangi dersleri çıkarmamıza yardımcı olabilir?

Basına da yansıyan iş kazasının olduğu bölümün (prosesi yukarıda açıklanmıştı) vardiya formeni (R.Y.) tarafından düzenlenen (ilk) iş kazası raporunda **23 Kasım 1993** (salı) günü **saat 19:15'de; meydancı S.K.; dikiş arkası katlanan bezi açmak isterken fren valsinin (dönen silindirlerin) arasına elini (kolunu!) dirseğine kadar sıkıştırdığı** belirtilmiştir. Aynı raporda; **bu tip kazaları önlemek için alınması gereken önlemler (için de): "Makina çalışırken beze müdahale etmemek gerekir"** önerisi yazılmıştır.

İş kazasının nedeni, basına göre işçinin bir anlık dalgınlığı, ilk kademe amirine (formenine) göre ise, işçinin makine çalışırken beze müdahale etmesidir.

Resim 8- Dakikada 120 m hızla giden bezin katlanan kenarını açmak isterken valsler (dönen silindirler) arasına S.K.'nin kolunu kaptırdığı yer.

S.K.'nin kolunu iki merdane arasına kaptırması sonucu bağırmasıyla o bölgede bulunan bir arkadaşı, sistemin **acil durdurma telini** çekerek terbiye ünitesinin çalışmasını tamamen durdurur. Akşam vardiyasında bulunan kurtarma ve bakım/onarım ekibine haber verirler. Ekip önce merdaneler arasına levye sokarak ve metal kamalar çıkararak, işçinin sıkışan kolunu kurtarmaya çalışır. Bu işlem sırasında (belki de) sisteme olabildiğince az zarar vermek (de) düşünülmüş olabilir.

Resim 9- Valslerin arasının levye ve metal kamalarla açılmaya çalışılması

Resim 10- Sağ ön kolu iki vals/silindir arasına sıkışan S.K.'nin kolunu çıkarmak için merdaneler arasına sokulan levye(ler ve telef olan bez

Kurtarma sürecinin uzaması üzerine (çünkü işçi kolu merdaneler arasında, ayakları havada vb.) S.K.; **"Ne olursunuz, artık dayanamıyorum, kolumu kesin beni kurtarın"** diye **yalvarmaya, inlemeye başlar**. Kurtarma, bakım ve onarım ekibi valslerin bağlı olduğu kalın çelik sacı kaynak makinası ile kesmeye karar verir ve çelik kalın sacı kaynak/kesme makinası ile keserek

(Bkz:Resim 11) S.K.'yı valsler/silindirler arasından çıkartarak SSK hastanesine gönderirler.

Resim 11- Kaynak/kesme makinası ile valslerin bağlı olduğu çelik gövdenin kesilmesi

S.K. sağlığına kavuşabildi mi?

Sorunun **yanıtı evet**, tam mutluluğa (**saadete**) kavuştu mu bilinmez ama işyerinde görevine devam etti. Ancak kendisi ve ailesi büyük acılar çekerek, ameliyatlar geçirerek.

Resim 12, 13- S.K. 23.12.1993 (İş kazasından bir ay sonra), kolunun röntgeni

Meydancı S.K. 23.11.1993 – 08.04.1994 tarihleri arasında **135 gün raporlu** (SSK hastanesinden) kaldı. Ayrıca sağ ön kol eski kırığına konan plakın çıkartılması nedeniyle 13.09.1996 – 25.10.1996 tarihleri arasında **42 gün istirahat (çalışmama)** raporu verildi.

Resim 14 - S.K.'nin 03.02.1994 günü sağ kolunun durumu

İş kazasının araştırılması?

Amaç; böyle kazaların bir daha yaşanmasını önlemektir. Asla işyerini ve işyeri çalışanlarını ve yönetimini kötölemek değildir.

Resim 15- S.K.'nin kenarı katlanan bezi düzeltmeye çalıştığı yer

İş kazası neden oldu?

İşyerinde kazalara çeşitli faktörler (teknik, yönetimsel, kişisel) neden olabilir.

Kötü iş güvenliği standartları ya da iş güvenliği standartlarına uyulmaması, iletişim eksikliği, yanlış iletişim, uygun talimatların bulunmaması veya tehlikelerin veya güvenlik endişelerinin bildirilmemesi, yorgunluk, yüksek iş yükleri, gerçekçi olmayan teslim tarihleri (stres!), zayıf ergonomi, ekipman ve tesislerin yetersiz bakımı ve güvenli olmayan çalışma koşulları gibi faktörler de işyeri kazalarına katkıda bulunabilir. Yukarıda bir kısmı anımsatılan nedenlere ek olarak **eğitim eksikliği**, (özellikle ülkemizde, yaygın olarak)

güvenlik önlemlerini/koruyucularının devre dışı bırakılması/çıkartılması gibi bir çok etken ilave edilebilir.

Eğitim Eksikliği:

Eğitim eksikliği iş kazalarının yaygın bir nedenidir. Çalışanlar makineleri kullanma veya iş görevlerini yerine getirme konusunda uygun şekilde eğitilmediğinde yaralanmalara yol açabilecek hatalar yapabilirler.

S.K.' formenin düzenlediği iş kazası raporunda da belirttiği gibi **görevi "meydancı"**dır. Yani üretim sırasında çevrenin/sahanın temizliğini yapmak, açığa çıkan ambalaj malzemesi vb. toplamaktır. Terbiye makine sistemini ve **let-off** bölümünü çalıştırmak üzere (yeterince) **eğitilmemiştir**.

Görev tanımında olmadığı halde kolunu kapırdığı makineye (peki) neden müdahale etmiştir?

Sistemi çalıştıran (**eğitilmiş**) operatör, işyeri yemekhanesine akşam yemeği için giderken (*ru-lodaki bezin terbiye işleminin bitmesini bekleyip, sisteme layner (kılavuz bezi) geçirerek, üniteyi durdurup performans kaybına neden olmamak için*), sahanın **meydancı**sı S.K.'ya, let-off'da beklemesini, eğer **bez valsler** (silindirler) **arasından geçerken kenarlarında katlanma olur ise**, sistemi durdurmadan el çabukluğu (eli) ile katlanmayı açmasını söylemiş/göstermiştir. *Belki de kendisi eğitilmiş ve deneyimli olduğu için meydancıdan istediği işi defalarca kaza geçirmeden (elini-kolunu kaptırmadan) yaptı!*

Güvensiz Çalışma Koşullarının Önlenmesi

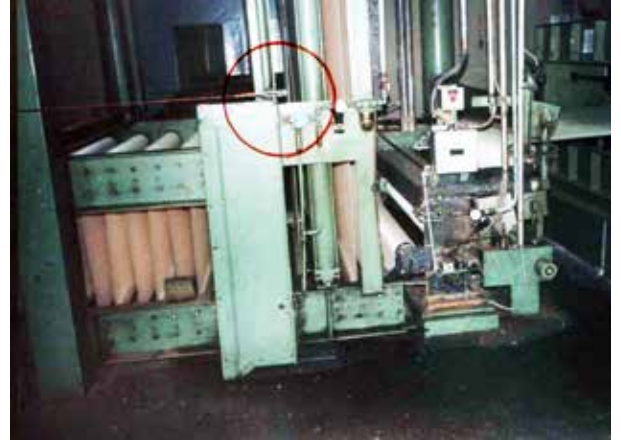
Güvenli olmayan çalışma koşullarından kaynaklanan kazaları önlemek için ekipmanın **düzenli denetimlerine** ve bakımına öncelik vermesi gerekir. Buna mevcut tehlikelerin tanımlanması ve giderilmesi/onarılması da dahildir. Aynı zamanda çalışanların **potansiyel tehlikeleri** tanıyacak şekilde **eğitilmesi** de gerekir.

İşyeri (iş güvenliği) denetimleri

İşyeri yönetim organizasyonunda iş sağlığı ve iş güvenliği uzmanının bağlı olduğu Endüstri İlişki-

Resim 16– S.K.'nın iş kazası geçirdiği yerdeki acil durdurma teli, kazanın oluştuğu yerde iptal edilmiş

Resim 17 – Makine sisteminin her iki yanında bulunan acil durdurma emniyet telleri kısaltılmış.

ler Müdürünün imzası ve **08.10.1993 günlü yazısı** (S.K.'nin kaza geçirmeden **47 gün** önce) ile işyerinin Bakım ve Yrd. İslt. Müdürüne; 23.11.1993 günü saat 19:15'de meydancı S.K.'nin sağ ön kol çift kırıklı bir iş kazası geçirdiği yer terbiye ünitesi (let-off bölgesi) dahil **emniyet tellerinin teker teker gözden geçirilerek tüm bağlantılarının (tekrar)** güvenli hale getirilmesi istenmişti. Aynı yazı "bilgi için" kazanın olduğu yerin (kazalının) müdürlüğüne de gönderilmişti.

İşyerinde makinalarda bulunan, üretici firmasının yapmış olduğu (makine) risk değerlendirmesi sonucu konulmuş olan **emniyet tellerinin/acil durdurma tellerinin** ilk/orijinal durumuna getirilmesi, aksi takdirde hayati tehlikenin de oluşabileceği **konusu**; işyerinde (*gerçekten*) **her ay** dü-

zenli olarak toplanan **işçi sağlığı ve iş güvenliği kuruluna**, işçi sağlığı ve iş güvenliği uzmanınca (ISGU) getirilmiştir. Kurulda yapılan değerlendirme ve tartışmada, başta işyerinin eğitim uzmanı, kalite yöneticisi ve üretim yöneticisi, yukarıda belirtilen öneriyi getiren uzmanı, işçileri tembelliğe alıştırdığı, üretimi aksatacağı, performansın düşeceği (**emniyet telinin –kazanın olduğu/ işçinin kolunun girdiği yerde- olması durumunda**; **let-off** operatörü eğilip katlanan bez kenarını düzeltirken, kazara emniyet teline çarpması durumunda terbiye ünitesinin tamamen duracağı, tekrar devreye alınmasında zaman kaybına ya da bezin telef olmasına neden olduğu gerekçesi ile), siparişlerin zamanında yetiştirilmeyeceği vb. gerekçelerle **tenkit ettiler**. ISGU'nun gözü, destek gelmesi ihtiyacı ile kurulun daimi üyelerinden **sendika baş temsilcisine** takıldı, baş temsilci, sesini hiç çıkarmadan, herhalde yüzü hafif **sararmış** şekilde önündeki kağıtlara bakarken, elindeki kalemi parmaklarının arasından geçirme hareketi yapıyordu. İşyeri hekimi de üretim sahasını düzenli aralıklarla (yeterince) dolaşmadığı vb. nedenlerle tarafsız bir şekilde tartışmaları izliyordu.

S.K.'nin sağ ön kol çift kırığını olduğu yerde 23.11.1993 tarihinden sonra ne yapıldı?

Kazanın kök nedenleri araştırıldığında; terbiye ünitesinde "wind-up" bölgesi olarak adlandırılan yerde bezin kenarı neden katlanıyor ki bu bölgenin (eğitilmiş) operatörlere, ya da kazalı S.K. gibi bölgede çalışanlara (*bir nedenle*) müdahale

Düzeltilici ve önleyici önlem:

Resim 18- İptal edilen emniyet tellerinin yerine takılması(!)

ettiriliyor? Sorun aslında bezin dokunması ya da dokuma öncesi çözgü ve atkı iplerinin (bazılarında) işlem zafiyetlerinden kaynaklandığı belirlendi. Asıl önlemin/düzeltilmenin büküm ve dokuma bölümünde (önceden) yapılması yoluna gidildi.

Resim 20- Daha sonra S.K.'nin kolunun girdiği bölgeye keskinlikle müdahale edilmemesi için bariyer/korkuluk ilave edilerek fiziki önlem alındı

Sonuç

5510 Sayılı Kanunun 4-1/a maddesi kapsamındaki sigortalılardan iş kazası geçiren sigortalı sayıları 681.401, meslek hastalığına tutulan sigortalı sayısı 945, iş kazası sonucu ölen **sigortalı⁽⁷⁾ sayısı: 1.966.**

Oysa, 68 milyon insanın yaşadığı Büyük Britanya'da (İngiltere) ise; Nisan 2023 ile Mart 2024 arasında **iş kazaları sonucu toplam 138 işçi hayatını kaybetti**; bir önceki yılda ise hayatını kaybeden işçi sayısı 136⁽⁸⁾.

Resim 19- Emniyet telleri, kaza geçirilen yerde de kapsayacak şekilde uzatılması(!)

Ah keşke bu insanlar öldürülmeden, acı çektilmeden önce önlem alınsa. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Müfettişlerini kaza olmadan önce işyerlerini denetleyerek güvensiz durumlara karşı yeterli önlemleri aldırabilse. İş güvenliği uzmanları organizasyon şemasında (yapısında) işyerinin en üst yöneticisine (CEO, Genel Müdür, Yönetim Kurulu Başkanı vb.) bağlı olsa ve raporlarını doğrudan ona verebilse.

S.K.'nın iş kazası incelendiğinde, ayrıca Türkiye ve Büyük Britanya'da ölümle sonuçlanan iş kazası sayıları kıyaslandığında: **Du Pont'un İş Güvenliği Felsefesi**'nde⁽⁹⁾ belirtildiği gibi;

- **Her türlü yaralanmanın önlenmesi mümkündür.**
- **Yönetim**, sorumluluk taşır ve (kraldan çok kiralıcılar) **hesap vermek mecburiyetindedir.**
- **Tehlikeli bölgeler** işaretlenmeli ve **koruyucu önlemler alınmalıdır.**
- **Tüm çalışanlar iş güvenliği konusunda eğitilmelidir.**
- Bir işyerinin ön koşulu güvenli çalışmadır.
- Yönetme ve **kontrol bir görevdir.**
- **Saptanan aksaklıklar derhal düzeltilmelidir.**
- Kazaların (yaralanmaların) önlenmesi işletmenin ticari başarısını artırır (yükseltir)
- Çalışanlar başarının anahtarıdır.

Mıgırdiç Margosyan'ın 04 Şubat 2018 tarihli Evrensel gazetesindeki ifadeyle:

Sözün sonu:

Ama bütün bu gayretlerine rağmen tıpkı mızrakların çuvala sığmadığı gibi, kırıdıkları kollar eninde sonunda ister istemez yenlerinden taşıp meydana çıkıyor.

Öyleyse?

Öyleyse kollar kırılmasın, hele hele 'yen' içinde asla kalmasin⁽²⁾ Kirvem!

KAYNAK

1- <https://www.sozcu.com.tr/kol-kirilir-yen-icinde-kalir-bu-ulkenin-bas-belasidir-p83836> (erişim 14.09.2024)

2- <https://www.evrensel.net/yazi/80810/kol-kirilir-yen-icinde-kalir-meselesi> (erişim 17.09.2024)

3- https://www.kalder.org/upload/files/PDF/TMO_Odul_Kitaplari/odul_kitap_2009.pdf (erişim 18.09.2024)

4- <https://www.kordsa.com.tr/surdurulebilirlik/detay/%C4%B1s-sagligi-ve-guvenligi/354/392/0> (erişim 19.09.2024)

5-<https://tekstilsayfasi.blogspot.com/2018/06/kord-bezi-nedir.html> (erişim 14.09.2024)

6- <https://tekstilsayfasi.blogspot.com/2018/06/kord-bezi-nedir.html> (erişim 14.09.2024)

7-<https://www.sgk.gov.tr/Istatistik/Yillik/fcd5e59b-6af9-4d90-a451-ee7500eb1cb4/> (erişim 18.09.2024)

8-<https://worknest.com/blog/workplace-fatalities-6-key-takeaways-from-the-hses-2023-24-statistics/> erişim 18.09.2024)

9-MPM Kalkınmada Anahtar Verimlilik, Şubat 1996, Yıl 8, Sayı:86 (FB/IE Dergisinin Ağustos-1995 tarihli 5. Sayısında MARKO EIFES imzalı makaleden alınmıştır)

Çocuk Emeği ile Mücadeleye Bireysel Karşı Duruşlar

Aslı KILINÇ (*)

Sanayi devriminin beşiği İngiltere’de 1851 yılında madenlerde 15 yaşın altında 38.700 çocuğun, tekstil fabrikalarında ise 15 yaşın altında 241.500 çocuğun çalıştığı tahmin edilmektedir (Booth, 1886; Tuttle, 2001). O günden bugüne genel olarak çok şeyin değiştiğini düşünmekteyiz. Çocuk emeği söz konusu olduğunda ise gerçekliğin tümüyle karşımızda durduğunu söylememiz mümkündür. ILO’nun (2023) tahminlerine göre bugün dünya genelinde 160 milyon çocuk işçi vardır. Dünya genelinde 24 ülkede altın üretiminde, 18 ülkede tuğla üretiminde, 18 ülkede şeker kamışı üretiminde, 17 ülkede kahve üretiminde, 17 ülkede tütün üretiminde, 15 ülkede pamuk üretiminde, 7 ülkede kakao üretiminde çocuklar çalışmaktadır (US Department of Labor, 2022). Bu ürünlere ve ülkelere eklemeler yapılabilir ancak bu kadarı dahi çocuk emeğinin gerçekliğini ortaya koymaktadır.

Günümüzde yediğimiz çikolatanın kakaosunun üretimini, içtiğimiz kahvenin çekirdeğinin üretimini, içtiğimiz tütünün üretimini bir çocuk gerçekleştirmiş olabilir. Peki bu ürünleri tükettiğimizde çocuk emeğine destek oluyorsak bu ürünleri tüketmeyerek çocuk emeğine bir karşı duruş sergileyebilir miyiz? Bu kapsamda adil ticaret sertifikasına sahip bir kahve içebilir ya da çikolata yiyebilirsiniz. Bu durumda çocuk emeğinin kullanılmasına destek vermediğini düşünerek içiniz belki daha rahat olacaktır ancak gerçekten çocuk emeği ile üretilen

ürünlerin şeffaf bir listesine sahip miyiz? Bu soruya Türkiye örneği özelinde hayır cevabını verebiliriz. ABD Çalışma Bakanlığı her yıl çocuklar tarafından üretilen malların listesini paylaşmaktadır. Bu kapsamdaki son rapor Türkiye’de turuncgiller, pamuk, kimyon, ayakkabı, mobilya, giysi, fındık, şeker pancarı, yer fıstığı, baklagillerin üretiminde çocuk emeği kullanıldığını belirtmektedir (US Department of Labor, 2022). Türkiye’de yapılan akademik çalışmalar ise çocuk emeğinin farklı alanlarda da kullanıldığını göstermektedir. Nitekim Üremiş Kiril (2023) Çorum’da tuğla üretiminde, Kaykısız (2023) ise Adıyaman’da tütün üretiminde çocukların çalıştıklarını tespit etmiştir. Dolayısıyla çocuk emeği ile üretilen ürünlerin şeffaf bir listesine ulaşmak oldukça zordur. Çocukların hangi alanlarda çalıştıklarının tespiti, alanda yapılacak kapsamlı çalışmalara ihtiyaç duymaktadır.

Bireysel mücadeleler ile çocuk emeğine karşı koymak iki noktada işlevsiz kalmaktadır. İlk işlevsiz kaldığı nokta, tüm mallar için bireysel mücadelenin sürdürülmesinin neredeyse mümkün olmamasıdır. Çikolata, kahve gibi ürünleri tüketmeden ya da adil ticaret sertifikasına sahip ürünleri tüketerek hayatınızı sürdürebilirsiniz. Aynı durum akıllı telefon ya da elektrikli araba gibi ürünler için ise muhtemelen geçerli olmayacaktır. Kobalt madeni, elektronik araçlar ve yeniden şarj edilebilir bataryalar için temel bir madendir. Kendi başına dünyadaki toplam kobalt ihtiyacının yarısını karşılayan Demokratik Kongo Cumhuriyeti’nin zanaatkar madenlerinde ise yedi yaşında çocuklar çalışmaktadır (Amnesty International, 2016).

(*) Öğr. Gör. Dr. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Pazarcık Meslek Yüksekokulu, Sosyal Güvenlik Programı

Fotoğraf, 8. Çalışan Çocuk Fotoğraf Yarışması (Siyah-Beyaz) arşivinden alınmıştır. www.fisek.org.tr

Kobalt madeninde çalışan çocukların; kobalt içeren kayaların temizlenmesi, ayıklama işleri gibi sınıflama ve temizlik işleri yaptıkları görülmektedir (Malpede, 2022; Amnesty International, 2016). Bu kapsamda Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde Uluslararası Af Örgütü'nün yaptığı bir araştırma çocukların açık havada ve yüksek sıcaklıklarda yaklaşık 12 saat çalıştıklarını göstermektedir. Çocuklar eldiven, maske gibi koruyucu donanımlara sahip değildirler. Buna bağlı olarak toz maruziyetine dayalı öksürük şikayetlerinin çocuklarda yaygın olduğu görülmektedir. Olumsuz çalışma koşullarının yanı sıra rapor, çocukların şiddete maruz kaldıklarını da tespit etmektedir (Amnesty International, 2016). Malpede (2022) Demokratik Kongo Cumhuriyeti içerisinde kobalt madenle-

rinin yaygın olduğu bölgelerde yaşayan çocukları, diğer madenlerin yaygın olduğu bölgelerde yaşayan çocuklar ile karşılaştırıldığında; kobalt madenlerinin yaygın olduğu bölgelerde yaşayan çocukların akranlarına oranla daha düşük bilişsel ve fiziksel yeteneklere sahip olduğunu tespit etmiştir. Bu yönüyle kobaltın çocukların bilişsel ve fiziksel gelişimlerine zarar verdiği açık bir şekilde söylenebilmektedir.

Bugün kullandığımız akıllı telefonlar, elektrikli arabalar zanaatkar madenlerdeki çocuklar tarafından çıkarılan kobalt madeni ile üretilmiş olabilir. Bu yönüyle telefonu her şarja taktığımızda ya da elektrikli arabamızı her çalıştırdığımızda çocuk emeğinin kullanımına istemeden katkı yapıyor olabiliriz. Bu kapsamda bireysel mücadeleler, tüm ürünler için sürdürülebilir olmaktan oldukça uzaktır.

Bireysel mücadelelerin çocuk emeğine karşı koyma noktasında işlevsiz kaldığı ikinci durum ise bu mücadeleler sürmesine rağmen çocuk emeğinin artışının devam etmesidir. Bu mücadeleler tümüyle gereksiz diyemsek de çocuk emeğinin azalışına yapacağı katkının yetersiz kalacağını söylemek mümkündür. Nitekim çocuk emeği ile bireysel mücadeleler sürerken 2016 yılından 2023 yılına kadar çocuk emeği 8,4 milyon artmış durumdadır (ILO, 2023). Bireysel çözümler (adil ticaret ürünleri tercih etmek gibi) çocuk emeğinin altında yatan sorunlara bir çözüm üretememesi yönüyle çocuk emeğinin ortadan kaldırılmasına katkı yapmaktan uzaktır. Nitekim Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde yapılan bir araştırma hanelerin %60'ının geçim kaynağı olarak madencilğe güvendiğini tahmin etmektedir. Bu kapsamda araştırma çocukların madencilik sektöründe çalışmasının ana nedenini yoksulluk ve sosyal normlar olarak görmektedir (Faber vd., 2017). Batano vd.'nin (2023) Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin Kolwezi bölgesinde yaptıkları çalışma da zanaatkar kobalt madenlerindeki çocuk işçiliğinin temellerinin hane yoksulluğuna dayandığını göstermektedir. Batano vd.'ye (2023) göre

yiyecek bulmakta dahi zorluk yaşayan haneler için çocuklarını madenlerden uzaklaştırmak oldukça zordur, çocuklar bir maden alanından uzaklaştırıldığında ebeveynleri onları başka bir maden alanına gönderebilmektedir. Araştırmaya katılan ebeveynlerden biri bu durumu şöyle açıklamaktadır;

“Formel işçilerin çocukları buraya gelmezler, onlar yeterli yiyeceğe sahip ve onların aileleri onların tüm ihtiyaçlarını karşılar, bu bizim için geçerli değildir. Ben hiçbir vasafa sahip değilim, çocuklarımla işgücüne bel bağlıyorum.” (Batano vd., 2023:78).

Bu kapsamda zanaatkar kobalt madenlerinde çalışan yoksul hanelerin çocuklarının emeğine bel bağladıkları söylenebilir. Hanehalkı yoksulluğu ve çocuk işçilik arasındaki bu ilişki yalnızca kobalt madenlerine özgü olmadığı gibi yalnızca günümüz toplumlarına özgü de değildir. Nitekim Nejedly (2018) İngiltere'nin Birmingham şehrinde 1750-1880 yılları arasındaki çocuk emeğini incelediği çalışmasında, bu dönemde aile ekonomisinin desteklenmesinde çocuk işçilerin merkezi öneme sahip olduğunu, yoksul ailelerin maddi destek sağlamak için büyük ölçüde çocuklarının emeğine güvendiklerini tespit etmiştir. Dolayısıyla yoksul hanelerin çocukların emeğine bel bağladıkları gerçeği bugünün gerçeği değildir. Bu gerçeklik karşısında bireysel bir duruş sergilemek de pek mümkün olmamaktadır. Bu gerçeklik; yalnızca çocuk emeği ile mücadelede bireysel yöntemlerin değil, yoksul hanelerin gerçekliğini esas almayan tüm yöntemlerin çocuk emeği ile mücadele etme noktasında etkisiz kalacağını göstermektedir.

KAYNAKÇA

Amnesty International (2016). “*This is What We Die For*” Human Rights Abuses in The Democratic Republic of The Congo Power the Global Trade in Cobalt, Amnesty International Ltd., United Kingdom.

Batano, G. K.; Doevenspeck, M.; Biningo, N. M. M. (2023). “Small-scale mining and child labour in Kolwezi, Democratic Republic of Congo”. *Journal of African Studies and Development*, 15(4), s. 69-83.

Booth, C. (1886). “On the Occupations of the People of the United Kingdom, 1801-81.” *Journal of the Royal Statistical Society*, XLIX, s. 314-436.

Faber, B.; Krause, B.; Sánchez de la Siera, R. (2017). *Artisanal Mining, Livelihoods, and Child Labor in the Cobalt Supply Chain of the Democratic Republic of Congo*, Center for Effective Global Action Policy Report, CEGA.

ILO (2023). *Framework for action on child labour 2023-2025*, International Labour Office (ILO), Geneva.

Kaykısız, A. (2023). *Tarımda Çocuk Emeğinin Hane İçinde Yeniden Üretimi: Adıyaman Tütün İşçiliği Örneği*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Malpede, M. (2022). “The dark side of batteries: Child labor and cobalt mining in the Democratic Republic of Congo”, *Working Paper Series*, No. 22.

Nejedly, M. (2018). *Child Labour in an Industrial Town: A Study of Child Workers in Birmingham, 1750 to 1880*, PHD Dissertation, University of Birmingham, Birmingham.

Tuttle, C. (2001). “*Child Labor during the British Industrial Revolution*”. *EH.Net Encyclopedia*, <https://eh.net/encyclopedia/child-labor-during-the-british-industrial-revolution/>, Erişim Tarihi: 01.07.2024.

US Department of Labor (2022). *2022 List of Goods Produced By Child Labor of Forced Labor*, United States Department of Labor, United State of America.

Üremiş Kiril, İ. (2023). İş Kazalarında İşçiyi Suçlayıcı Yaklaşımın Geçersizliğine Tuğla Fabrikalarından Bakmak, *Çalışma Ortamı*, Sayı: 173, Temmuz- Ağustos- Eylül, s. 26-31.

İşçi Ölümleri Bir Eğitim ve Bilinç Sorunu mu?(1)

Ayşe İrem KAYA

Türkiye’de işçi ölümlerinin önüne geçilememektedir. Bu konuda bağımsız bir kanun (6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu) yapıp yürürlüğe konulmuş olmasına rağmen durum değişmemektedir. Örneğin Kanunun maddelerinin büyük çoğunluğunun yürürlüğe girdiği 2013 yılında toplam iş kazası sayısı 191 389 iken 2022 yılında 588 823’e ve iş kazası sonucu ölüm sayısı 2013’de 1360’dan 2022’de 1517’ye yükselmiştir. Bunu önlemek için uygulamaya konulan politikalar incelendiğinde, sorunun temelinde işçilerin eğitimsizliğinin/bilgisizliğinin/bilinçsizliğinin ve buna bağlı olarak kusurlu/kabahatli davranışının olduğu ön kabulünden hareket edildiği görülmektedir. Bu görüşün gerçekliği yansıtıp yansıtmadığını belirlemek üzere inşaat sektörü özelinde Antalya’da bir saha araştırması gerçekleştirdik. İşçi yaralanmalarının ve ölümlerinin en yoğun olduğu sektör inşaat sektörüdür, bu nedenle saha araştırması inşaat sektöründe yapılmıştır. Saha araştırması kapsamında 27 inşaat işçisi ve 5 işveren ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca inşaat sektöründeki işyerlerine hizmet veren ortak sağlık ve güvenlik birimlerinde çalışan 7 iş sağlığı ve güvenliği uzmanı, 2 işyeri hekimi ve 1 hemşire ile de görüşülmüştür.

Söz konusu saha araştırmasından elde edilen bulguların konumuz açısından ön plana çıkan noktaları şunlardır: İnşaat gibi ağır ve tehlikeli işlerin yoğun olduğu bir alanda her yaştan ve üniversite mezunları da dahil olmak üzere her eğitim düzeyinden çalışan işçiyi gör-

mek mümkündür. Örneğin 69 yaşında olanlar da 20 yaşın altına olanlar da bu sektörde çalışmaktadır. Hepsi de başka seçenekleri olmadığı için bu sektörde çalışmak zorunda olduklarını belirtmişlerdir. “Arkeoloji mezunuyum. Aslında alanımda çalışıyordum. Ancak sorumlu müdürümüz arkeolojik eserleri satınca kendisini şikâyet ettim ve kovuldum. Yeniden iş bulamayınca mecbur burada çalışmaya başladım” (Görüşmeci 7). “Türkçe öğretmeniyim, atanmadım, özel sektörde hem iş az hem de çok az para veriyorlar, para kazanmam gerektiği için burada çalışıyorum” (Görüşmeci 4).

İşçilerin 18’i işverenin sağladığı çok kalabalık, havasız, klimasız lojman ve konteynerde barınmaktadır. Görüşmeci 26 konu hakkında, “o gürültüde ne kadar dinlenebilirsek işte” diyerek kalabalıktan kaynaklı gürültü sebebi ile dinlenemediğini açıkça ifade etmiştir.

İşçiler Antalya gibi yaz aylarında hava sıcaklığının çok yüksek olduğu bir yerde buna maruz kalarak çalışmaktadır. Bunun kendilerini çok zorladığını söyleyen işçiler, kişisel koruyucu donanım kullanmanın durumu daha da zorlaştırdığına dikkat çekiyorlar. “Valla abla biliyoruz da yazın bareti, yelegi geçtim üstümdeki tişört bile su gibi oluyor çıkartıyorum” (Görüşmeci 18). Saha gözlemlerinde ayrıca işçilerin dinlenebilecekleri bir alanın olmadığı görülmüştür. İşçiler dinlenme zamanlarında şantiye sahası içerisinde oturmaktadır. Bu, sağlıklı bir dinlenme olmamakta ve yorgunluğu da dindirmemektedir.

Bu yaşama ve çalışma koşullarının çevrelediği işçilerin sağlıklarının bozulmaması, “iş kazası” geçirmemesi neredeyse imkansızdır. 27 işçinin 13’ü iş kazası geçirdiğini belirtmekle birlikte bunlardan 3’ü “ufak tefek” denilen olayları iş kazası olarak görmediklerinden kaza

(1) Bu yazı, yazarın Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalında tamamladığı “İş Kazalarının Önlenmesinde İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitiminin Rolü Üzerine Bir İnceleme: İnşaat Sektörü Örneği” başlıklı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

Fotoğraf, www.kurabaz.com/son-bir-yilda-66-cocuk-isci-hayatini-kaybetti/21258/ adresinden alınmıştır.

detaylarına dair bilgi almakta güçlük çekilmiştir. İş kazası geçirmeyen 14 işçinin 6'sının inşaat işçisi olarak çalışmakta olan iş kazası geçiren yakınları bulunmaktadır.

İşçilerin, işyerinde meydana gelen olaylardan yasaya göre hangilerinin iş kazası ve meslek hastalığı sayıldığı hangilerinin sayılmadığı konusunda net bir bilgi sahibi olmadıkları anlaşılmıştır. Örneğin, "Şantiye içerisinde öğle molasında üzerine çay dökülmesi iş kazası mıdır?" sorusuna çoğu yanlış cevap vermiştir. Bunun ötesinde bazı işçiler ufak tefek kazaları iş kazası olarak görmediklerini açıkça ifade etmiştir.

İşçilerin geçirdikleri iş kazalarını anlatmaları istendiğinde şunları söylemişlerdir: Görüşmeci 3 önündeki boşluğu fark etmemiş olması sebebi ile 5. kattan kum üzerine düştüğünü ve şans eseri hayatta kaldığını, Görüşmeci 5 dalgınlıkla 2 metreden belinin üstüne düştüğünü ve işverene söylemeden çalışmaya devam ettiğini, gece ağrısı şiddetlenince hastaneye gittiğini ve hastaneye yatırıldığını, Görüşmeci 17 geçmişte başının dönmesi sebebi ile yüksekte düştüğünü ve işverenin "sakın kimseye söyleme" şeklinde tutum sergilediğini ifade

etmişlerdir. Gerek paylaşılan bu örneklerde gerekse gerçekleştirilen diğer görüşmelerde işçilerin kullandıkları ifadeler ortak olup bunlar "fark etmedim", "bir anlık dalgınlık", vb. şeklindedir. İşçilerin uğradıkları kazalarda öncelikle kendilerini kusurlu görmeleri dikkat çekicidir. Anlaşılan o ki, kusuru işçide bulan hâkim görüş işçilerin kendisi tarafından da kabullenilmiştir. Konuyla ilgili, "Sizce fark etmemiş olmanızın ya da o anki dalgınlığınızın sebebi nedir?" sorusu iş kazası geçiren işçilere yöneltildiğinde işçilerin iki temel sebep etrafında toplandığı görülmüştür. İşçiler öncelikle uzun ve yorucu mesai saatlerine dikkat çekmiştir. Mesai sabah 08:00-08:30'da başlayıp akşam 18:00 civarında bitmektedir. Özellikle öğle saatlerinden sonra fiziki yorgunluklarının çok arttığını belirtiyorlar. Diğer konuya zorlayıcı hava koşulları olup, işçilerin yazın Antalya'da günün en sıcak saatlerinde dahi çalışmaya devam etmeleridir. "Bazen öyle berbat bir sıcak oluyor ki sanki beynim patlıyor, kafamı ıslatıyorum bazen kafama ıslak bez bağıyorum" (Görüşmeci 14). Kanunen inşaat sektöründeki çalışma süresi diğer pek çok sektörde olduğu gibi haftalık 45 saattir. İşçilerin fiziksel olarak bu denli yorulduğu bir sektörde

haftalık 45 saatlik çalışmanın sağlıklı çalışma süresi olarak kabul edilemeyeceği kanaatinde olmamız haricinde belirtilen çalışma süresi haftalık 45 saati aşmaktadır. Ayrıca lojman ve konteynerde konaklayan işçiler, yukarıda belirtildiği gibi, dinlenme alanlarının kalabalık olması nedeni ile yeteri kadar dinlenemediklerini ifade etmişlerdir. Buna ek olarak beslenmeleri de yeterli ve dengeli değildir. Yeteri kadar dinlenip beslenemeyen işçilerde ise fiziksel anlamda zayıflıklar, dalgalılık, dikkatsizlik kapsamına girebilecek davranışlara yatkınlık olabileceği gibi sıcak havalarda vücudun çok hızlı su kaybetmesi; baş ağrısı, yüksek tansiyon, baş dönmesi vb. pek çok sorunu tetikleyen temel unsurlar arasındadır.

İş sağlığı güvenliği uzmanları ile yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara bakıldığında, asıl mesleklerinin ağırlıklı olarak mühendisliğin farklı alanları olduğu öğrenilmiştir. Bunun iş güvenliğinde farklı bakış açıları sağladığı söylenebilir. Her uzman uzmanlık belge sınıfı yetkisi olduğu tüm sektörlerde hizmet verebilmektedir. Ancak mesleki açıdan değerlendirildiğinde örneğin tekstil mühendisi bir A sınıfı iş güvenliği uzmanı inşaat sektörüne hizmet verebilmektedir. Bu noktada inşaat sektörünün risk ve tehlikelerini gözlemleyebilme becerisi bir inşaat mühendisi ile aynı olamayacağı kanaatindeyiz.

En çok yüksekte düşme vakalarıyla karşılaştıklarını belirten iş sağlığı güvenliği uzmanları meydana gelen iş kazası olaylarının en temelde işçilerin “dikkatsizliğinden” kaynaklı olduğu görüşündedir. Uzmanların bazıları kimi işverenlerin iş sağlığı ve güvenliği önlemleri konusunda tespit edilen eksiklikleri tamamlamaya yanaşmadığını da söylemiştir. Bir uzman yaşadığı bir olayı şöyle anlatıyor: “Geçmişte bir inşaat şantiyesinde baret olmadığı için işvereni uyardım, işveren ise bana ayıracak zamanının olmadığını ve gerekli evrakları doldurup çekip gitmemi söyledi.”

İşverenlerle iş kazası süreçleri görüşüldüğünde ise tüm işverenler pek çok iş kazasıyla karşılaştığını ve gerekli yükümlülüklerini yerine getirdiklerini ifade etmektedirler. Tüm işverenler gerçekleşen iş kazalarında anlık dikkatsizliğin

nelere yol açabileceğinin üzerinde durmuş, almış oldukları iş sağlığı ve güvenliği hizmetinde eğitim, duyarlılık ve denetimin önemli olduğunu ifade etmiştir. Bir işveren, “çalışanlar kendilerine söylenenlere, kurallara uymuyor, dikkatsizlikleri çok, bir de umursamazlıklar oluyor” diyerek sorunun bütünüyle işçilerden kaynaklı olduğunda ısrarcıdır. Bir başka işveren ise, “eğer işçiler denileni dinleyip riayet ederlerse kazaların çok azalacağına inanıyorum, tabii biz de tedbirleri almalıyız ayrıca denetimlerin de daha sağlıklı yapılması lazım” demiştir.

Yapılan görüşmelerde işçiler eğitimlerini ağırlıklı olarak işe girdikten birkaç hafta sonra aldıklarını ve bu eğitimlerin süresinin ortalama 1 saat sürdüğünü söylemişlerdir. Eğitimin içeriği sorulduğunda ise işçilerin çoğu, fazla hatırlamadıklarını, eğitimlerin zaten kısa sürdüğünü ve yalnızca kullanmaları gereken ekipmanların neler olduğu gibi temel düzeyde bilgilerin aktarıldığını ifade etmişlerdir. Eğitimler şantiye sahasında belirlenmiş bir alanda verilmiştir.

İş sağlığı ve güvenliği uzmanları eğitimlerin yeterli olmadığını yaşamış örneklerle anlatmışlardır. Eğitimlerin kısa sürmesi ve işe başladıktan sonra veriliyor olması durumu uzmanlara sorulduğunda, her biri hizmet verdikleri çok fazla işyeri olduğunu ve her işyerini belirli aralıklarla ziyaret edebildiklerini, bu sebeple işe her yeni giren çalışan için hemen orada bulunmalarının mümkün olmadığını söylemişlerdir. Uzmanlar, eğitimlerde hazırlanmış oldukları sunumlar haricinde özellikle mesleki tehlike ve riskleri sektörel bazda ayırarak örnekler ile aktardıklarını, öte yandan eğitim süreleri açısından sorun yaşadıklarını, işverenlerin pek çoğunun eğitimlerin olabildiğince hızlı tamamlanmasını ve bu eğitimlerin mesai saatleri haricinde örneğin öğle molasında verilmesini talep ettiklerini de vurgulamışlardır.

Sağlıkçılar ise gerekli eğitimlerin verilmesi için kendilerine yeterli zaman ayrılmadığını, bu nedenle eğitimleri olması gerektiği gibi veremediklerinden yakınmaktadır. Bunun dışında, özellikle Antalya bölgesinde yaz aylarında işe giriş ve çıkışların çok yoğun olduğunu, çok fazla işyeri ziyaretleri yaptıkları için işe giriş muayenelerini dahi zor yetiştirdiklerinden bah-

setmişlerdir. Ayrıca görüşme yapılan hemşire, muayenelere tıbbi olarak yeterli zaman ayırmalarına fırsat kalmadığını, sağlık tetkiklerinin ötesinde işin sağlık boyutundaki risklerini görmek için tüm sağlıkçıların sahada aktif olarak zaman geçirmesi gerektiğini, ancak, bunun olmadığını dile getirmiştir.

Bu bağlamda denetim faaliyetlerine bakacak olursak, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından, 2022 yılında, toplam 26.434 denetim yapılmış olup bu denetimlerin 17.842'si iş sağlığı ve güvenliğine ilişkindir. İş sağlığı ve güvenliği denetimleri toplam denetimler içinde % 65 oranında bir paya sahip olup, 1.263.690 işçi, 1.812 çırak ve 7.555 stajyer denetlenmiştir. Denetlenen çalışan sayısı toplam çalışan sayısına oranlandığında, 2022 yılında toplam

17.685.906 işçinin % 7,15'i, 636.302 çırağın % 0,28'i ve 1.492.323 stajyerin % 0,51'i denetlenebilmiştir. Denetim sayıları oldukça yetersiz olup, bu durum işverenlerin keyfi davranmalarına kapı aralamaktadır.

İnşaat işçilerinin çalışma ve yaşama koşulları dikkate alındığında, yaralanma ve ölümlerin kaynağında işçilerin bilgisizliği, bilinçsizliği, sorumsuz davranışı, aldırmaçlığı vb. olmadığı tartışmaya yer bırakmayacak şekilde ortadadır. Sorun en temelde politik ve ekonomik düzenden kaynaklıdır ve bunun yalnızca işçileri bilgilendirmeye/bilinçlendirmeye dönük eğitim faaliyetiyle çözülmesi mümkün değildir, kaldı ki eğitimler bile olması gerektiği gibi yapılmamaktadır.

1. Trafö ve jeneratör kumanda odasına (MCC) gelecek kişilerin işyeri/iletme tarafından özel olarak görevlendirilmiş olan ve **tesisleri tanıyan bir kimsenin gözetimi** altında girmesine izin verilmeli.
2. İşe başlamadan önce gerilim altındaki tesis bölümleri kapatılmalı ya da yalıtılan bir kilitte altında bulundurulmalı.
3. Çalışma sırasında, çalışanlar sürekli gözetim altında bulundurulmalı.
4. En uygun çalışma alanı, pozisyonu ve ekipmanı belirlendikten sonra işe başlanılmalı.
5. Elektrik tesisatının olduğu odaya kesinlikle iletken (alüminyum vb.) merdiven sokulmamalıdır.
6. 18 yaşını doldurmuş (çocuk) işçi elektrik panellerine bir metreden fazla yaklaştırmamalıdır.
7. Sahada yalıtımlı el aletleri kullanılmalıdır.
8. Elektrikli el aleti (matkap) ile çalışan operatör (ve ona yardım eden çalışan) güvenlik gözünü, kulak koruyucusu, yüz siperlikli baret, kaymaz tabanlı iş güvenliği ayakkabısı gibi kişisel koruyucu donanımlarını kullanmalıdır.
9. Montaj işlemlerini yapacak yetkili operatör(ler) üreticinin talimatlarını izlemeli, sigortalı (SGK) olmalı ve işe girişte ve sonrasında periyodik sağlık muayeneleri olmalıdır.

1. Trafö ve jeneratör kumanda odasına (MCC) gelecek kişilerin işyeri/iletme tarafından özel olarak görevlendirilmiş olan ve **tesisleri tanıyan bir kimsenin gözetimi** altında girmesine izin verilmeli.
2. İşe başlamadan önce gerilim altındaki tesis bölümleri kapatılmalı ya da yalıtılan bir kilitte altında bulundurulmalı.
3. Çalışma sırasında, çalışanlar sürekli gözetim altında bulundurulmalı.
4. En uygun çalışma alanı, pozisyonu ve ekipmanı belirlendikten sonra işe başlanılmalı.
5. Elektrik tesisatının olduğu odaya kesinlikle iletken (alüminyum vb.) merdiven sokulmamalıdır.

Ne yapılmalı ?

İKİ DAKIKA DÜŞÜN > Sayfa 39'un yanıtı

Temmuz 2024 Sendika İşkolu İstatistikleri Bilgi Notu

Emirali KARADOĞAN (*)

Tez-Koop İş Sendikası'nın 2024 yılına ait birinci dönem karneleri niteliğindeki üye sayıları/istatistikleri 24.07.2024 tarihli Resmi Gazetede yayımlandı. Yayımlanan verilerin çok da iç açıcı olduğunu söylemek mümkün değil. Ocak 2024 istatistiklerinde yani 6 ay önceki istatistiklerde sendikalı işçi oranı yüzde 15,22 iken, şimdi oran yüzde 14,80'e gerilemiş görünüyor. Toplam sendika üyesi olabilecek işçi sayısı 16 milyon 973 bin 613 ve bunların sadece 2 milyon 512 bin 332'si sendikalı. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi sadece işçilerin yüzde 14,80'i, sendikalı.

Bu oranların da sendikaların gerçek temsiliyet oranlarını yansıtmadığını daha önceki bilgi notlarında da paylaşmıştık. Ama söylemekte ısrar etmekte fayda var. Çünkü azımsanmayacak bir oranda pasif üyeler var. Yani sendikaya üye ama örgütlenme süreci devam eden işçiler; örgütlenme süreci bitmiş ancak işveren ya da aynı işkolunda başka bir sendika çoğunluğa itiraz etmiş olduğu işyerlerindeki işçiler, ya da işten ayrılmış ama aynı işkolunda başka bir iş yerinde çalışmaya başladığı için üyeliği devam eden işçiler; hatta bunlar arasında sendikaya üye olduğunu dahi bilmeyen işçiler toplu iş sözleşmesi kapsamında değil. Dolayısıyla toplu iş sözleşmesi kapsamında olmayan ve bu yolla hak ve menfaatini geliştiremeyen işçileri sendikalı oranına dahil etmek pek de doğru görünmüyor.

(*) Doç. Dr., Tez-Koop-İş Sendikası Başkan Danışmanı; Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakıf Gönüllüsü

20 işkolunda faaliyet gösteren 231 sendika kurulu

Açıklanan verilerden Türkiye'de 20 farklı işkolunda toplam 231 sendikanın kurulu olduğu görülüyor. İşkollarına göre sendika sayısı Tablo 1'de verilmiştir. Ocak 2024 istatistiklerinde 232 sendika yer almaktaydı. Her ne kadar bir sendika eksilmiş görünse de, detaylarda birden fazla değişikliğin olduğu görülüyor, Avcılık ve balıkçılık (+1) ile Metal (+1) işkollarında yeni sendikalar kurulurken, Taşımacılık (-2) ile Konaklama ve eğlence işkollarında bazı sendikaların faaliyetlerine devam etmedikleri anlaşılıyor. 29 sendika ile en çok sendikanın 10 No'lu Ticaret Büro, Eğitim ve Güzel Sanatlar işkolunda kurulu bulunduğu görülüyor. Bu işkolunda, 4 milyon 276 bin 941 işçinin çalıştığı görülüyor. En az sendikanın kurulu bulunduğu işkolu ise 4 No'lu Petrol Kimya, Lastik, Plastik ve İlaç İşkolu: Toplam 5 sendika.

Diğer yandan 5 No'lu Dokuma, Hazır Giyim ve Deri işkolunda faaliyet göstermiş olan TÜRK-İŞ'in köklü sendikalarından DERİTEKS sendikası, genel kurul kararı ile yine aynı işkolunda ve aynı konfederasyonda faaliyet gösteren TEKSİF Sendikasına katılmıştır. Buna karşın listelerde hala adının geçtiğini belirtmek isteriz. Benzer bir şekilde 10 No'lu işkolunda 2022'de kurulmuş olan ve bağımsız olarak faaliyet gösteren Öncü Büro-İş Sendikası, Türk-İş Konfederasyonuna bağlı Koop-İş'e katılma kararı almıştır.

Hem DERİTEKS örneği hem de diğer örneklerde görüldüğü gibi, sendikal hareketin kurucu köklü sendikaları, sendikal özgürlükleri işlevsiz kılan işkolu barajı nedeniyle faaliyetlerini sonlandırmak zorunda kalıyor. İşçilerin

Tablo 1. İşkolunda kurulu sendika sayısı

İşkolundaki İşçi Sayısı	İşkolu	Sendika Sayısı (Ocak 2024)	Sendika Sayısı (Temmuz 2024)
186.431	01 AVCILIK VE BALIKÇILIK	7	8
723.331	02 GIDA SANAYİİ	7	7
216.831	03 MADENCİLİK VE TAŞ OCAKLARI	7	7
615.814	04 PETROL KİMYA, LASTİK, PLASTİK VE İLAÇ	5	5
1.221.416	05- DOKUMA, HAZIR GİYİM VE DERİ	18	18
287.381	06 AĞAÇ VE KAĞIT	8	8
203.152	07-İLETİŞİM	7	7
97.454	08 - BASIN YAYIN VE GAZETECİLİK	6	6
333.645	09- BANKA, FİNANS VE SİGORTA	7	7
4.276.941	10- TİCARET, BÜRO, EĞTİM VE GÜZEL SANATLAR	29	29
204.249	11 - ÇİMENTO, TOPRAK VE CAM	7	7
1.993.451	12- METAL	9	10
1.779.093	13 - İNŞAAT	12	12
268.640	14 - ENERJİ	7	7
1.002.912	15- TAŞIMACILIK	15	13
256.414	16 - GEMİ YAPIMI VE DENİZ TAŞIMACILIĞI, ARDIYE VE ANTREPOCULUK	6	6
750.259	17 - SAĞLIK VE SOSYAL HİZMETLER	18	18
1.351.230	18 - KONAKLAMA VE EĞLENCE	18	17
238.103	19 - SAVUNMA VE GÜVENLİK	18	18
966.866	20 - GENEL İŞLER	21	21
16.973.613	TOPLAM	232	231

istedikleri sendikada örgütlenmesi anlamındaki pozitif sendika özgürlüklerinin ellerinden alındığı bir sendikal mevzuatın varlığı hem sendikaların hem de işçilerin örgütlenme özgürlüklerinin önündeki en büyük engellerden birisidir.

En çok üyeye sahip sendikalar sıralaması değişti ama ilk beş büyük sendika içindekilerin yine üçü 20 No'lu Genel Hizmetler İşkolunda: Sendika-siyaset ilişkisi 20 No'lu işkoluna damgasını vurmuş

Ocak 2024 istatistiklerine göre en çok üyeye sahip sendika Hak-İş'e bağlı Hizmet-İş

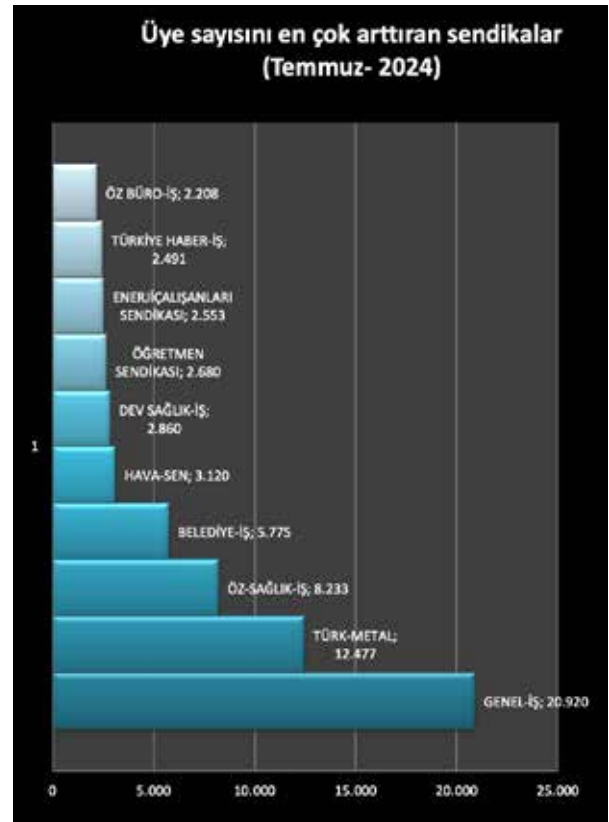
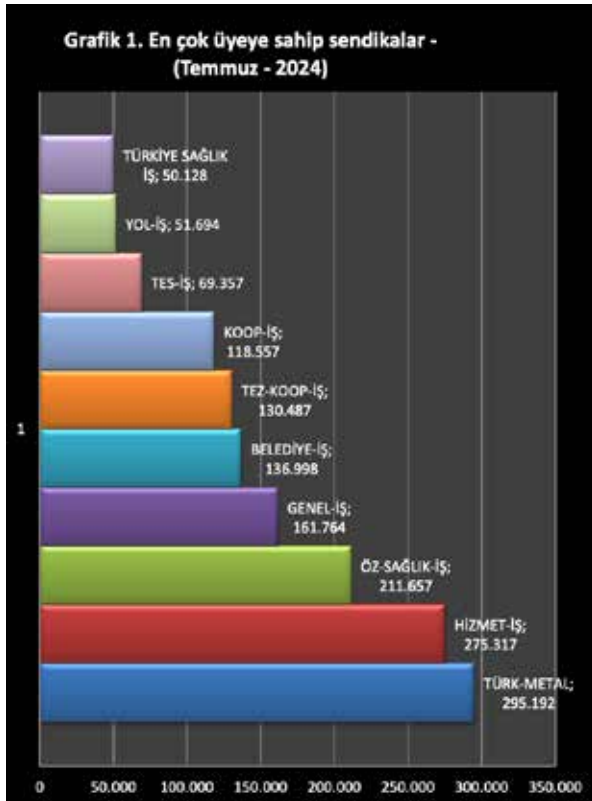
Sendikasıydı. Ancak Temmuz 2024 verilerine göre Türk-İş'e bağlı ve Metal işkolunda yer alan Türk Metal Sendikası en çok üyeye sahip sendika konumuna gelmiş. 20'no'lu Genel Hizmetler işkolundaki üç sendikaya ait verileri Ocak verileri ile karşılaştırdığımızda Türk-İş'e bağlı Belediye-İş ile DİSK'e bağlı Genel-İş Sendikasının üye sayısının arttırdığını, Hak-İş'e bağlı Hizmet-İş Sendikasının ise üye kaybı yaşadığını görüyoruz.

Ocak 2024 bilgi notunda bu tür bir görüntünün ortaya çıkabileceğini öngörmüş ve şu şekilde paylaşmıştık: "*Buradan önümüzdeki*

2024 Mart yerel seçimleri sonucuna bağlı olarak 20 No'lu işkolunda kurulu ve belediyelerde örgütlü olan sendikaların üye sayılarında keskin düşüş ve yükselişlerin bir anda görülebileceğini de öngörebiliriz. Bu öngörümüzün gerçeklik durumunu Temmuz 2024 istatistiklerinde beraber görmüş olacağız.” Ve öngördüğümüz gibi 2024 Mart yerel seçimlerinde Hak-İş'in siyasi ilişkilerinden beslendiği ve her politikasını neredeyse istisnasız onayladığı AKP hükümetinin yerelde büyük hezimet yaşaması neticesinde birçok belediye yönetimini kaybetmesi ve CHP'nin birinci parti olarak birçok yeni belediye kazanması –ki bunların neredeyse tamamı AKP'den- belediye içerisindeki sendikal tercihleri de dolayısıyla etkiledi. Daha önce de ifade etmiş olduğumuz gibi kamu kuruluşları gibi belediyeler de siyasetin merkezi konumunda ve personel rejimi ve yönetimi de siyasi tercihlere göre belirleniyor. Dolayısıyla AKP'nin seçim kaybettiği belediyelerdeki işçilerin büyük çoğunluğunun sendika

tercihlerini değiştirdiğini söyleyebiliriz. Bu aynı zamanda kamudaki sendikal örgütlenmenin sınıfsal kaygılarla değil, sendika-siyaset ilişkilerinin temelinde tepeden bürokratik örgütlenme ile yürütüldüğünün de açık göstergesidir.

Üye sayılarını en çok arttıran sendikalar belediyelerde faaliyet gösterenler ile kamuda örgütlü olanlar: Kamuda “promosyon”, “üye satın alma” ve “üye devşirmenin” dayanılmaz etkisi

Temmuz 2024 verilerine göre bir önceki döneme kıyasla en çok üye yapan sendikalar sırasıyla Genel-İş (DİSK), Türk Metal (Türk-İş), Öz Sağlık-İş (Hak-İş) ve Belediye-İş (Türk-İş). Türk Metal'i dışarda bırakırsak diğer üç sendika yoğunlukla kamuda örgütlü. Daha önce de ifade etmiş olduğumuz gibi, en çok yeni üye kaydeden sendikalar, belediyelerde faaliyet gösteren ve AKP'nin seçim kaybettiği yerlerde örgütlenen sendikalar. Kısaca AKP kan kay-

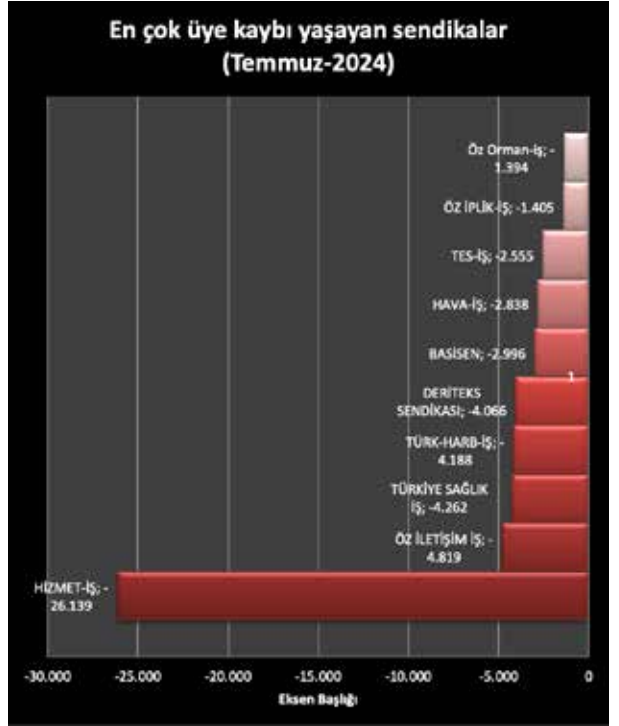
bettikçe Hak-İş de üye sayısı ve temsiliyet bakımından kan kaybetmeye devam ediyor.

Bir önceki bilgi notunda Hak-İş'e bağlı Öz Büro-İş Sendikasının barajı geçmek adına, aynı işkolunda örgütlü başka bir sendikanın örgütlü olduğu ve toplu iş sözleşmesi devam eden işyerlerindeki işçileri parayla ayartarak, "üyelik satın alma" yöntemi üzerinde durmuştuk. Bu dönemde de birçok farklı işkolunda "üyelik satın alma" yönteminin kullanıldığına tanık olduk. Ve bu yöntemin işçilerde karşılık bulduğunu da ifade etmek gerek. Hak-İş'e bağlı Öz Büro-İş'le birlikte Öz Sağlık-İş'in de doğrudan işçiye üyesi olması karşılığında para verdiği, Türk-İş'e bağlı Türkiye Sağlık-İş'inde üyelik aidatını almayarak maddi destek vereceği hem alandaki örgütlenme çalışmalarında hem de sosyal medya üzerinden tespit edildi. Öz Sağlık-İş'in üye sayısındaki artışın iki nedeni olduğunu söyleyebiliriz. Birincisi Sağlık Bakanlığına çok sayıda yeni işçi alınması, ikincisi de T.Sağlık-İş'e üye olup, Öz Sağlık-İş'in toplu iş sözleşmesinden dayanışma aidatı ile faydalanan işçilerin "Öz Sağlık-İş 5 bin TL veriyor, üye olup, geri dönerim" şeklindeki beklentileri sonucu Öz Sağlık-İş'e üye olmaları.

Nakit para vermenin dışında örgütlenmede karşı karşıya gelen sendikaların 2 saat (kadın ve erkek saati), tamamlayıcı sigorta, fincan, kulaklık vb promosyonlar üzerinden sendikal örgütlenme yürüttükleri görüldü. (Dr. Murat özveri buna haklı olarak promosyon sendikacılığı adını veriyor). Sendikaların işçilere kazandıracakları hak ve menfaatler üzerinden ya da haklarını savunmak için verecekleri mücadele/direnış pratikleri üzerinden değil de promosyon üzerinden sendikal örgütlenme yapmalarının sendikal hareketin kan kaybı yaşamasına neden olduğunu açıkça yüksek sesle dile getirmek gerek.

En çok üye kaybı yaşayan sendikalarda belediye seçimlerinin etkisi

Belediye seçimlerinin üye sayısını arttırmada etkili olduğu gibi en çok üye kaybı yaşanmasında da etkili olduğunu yine tekrarlayalım. Aşağıdaki grafikte de görüldüğü gibi en çok üye kaybı yaşayan sendika Hak-İş'e bağlı Hizmet-İş Sendikası. Hizmet-İş'in üye kaybı 26 bin 139 işçi, Genel-İş ve Belediye-İş'in yeni üye artışı toplamı 26 bin 695. Neredeyse kazanım ve kayıp birbirini birebir karşılıyor. Diğer yandan bir önceki notta vurgulamış olduğumuz kayyum etkisinin ortadan kalkması ve kayyumdaki belediyelerin de AKP'ye yakın kişilerden alınması sendika değişiminde etkili olduğunu da göz ardı etmeyelim. DEM partisine ait belediyelerde DİSK/Genel-İş Sendikasının örgütlü olduğu biliniyor.

Hak-İş'e bağlı Öz-İletişim Sendikası'nın Türk-İş'e bağlı Haber-İş ile bazı işyerlerinde

mücadele içerisinde olduğu biliniyor. Kaybedilen davalar sonucunda ihtilafli işyerlerinde yetki tespitlerinin Haber-İş'e verilmesi, bir önceki grafikte görüldüğü gibi Haber-İş'in üye sayısını artırırken, Öz-İletişim İş sendikasının üye sayısını düşürmüştür.

En çok üye kaybı yaşayan sendikalar arasında yer alan DERİTEKS için daha önce bir açıklama yapmıştık. TEKSİF'e geçiş sonrası üyeleri de DERİTEKS'ten düşmüş oldu.

Sendika özgürlüğün önündeki yüzde 1 barajını 62 sendika geçti

Ocak 2024'te 61 sendika yüzde 1 işkolu barajını aşmıştı. Şimdi ise 62 sendika işkolu barajını aşmış görünüyor. Barajı aşan sendikaların 32'si Türk-İş, 17'si Hak-İş, 9'u DİSK, 1'i Ülkem-İş Konfederasyonuna bağlıyken, 4'ü de Bağımsız olarak faaliyet yürütmektedir. Tersten bakarsak da 169 sendika barajı geçememiştir. Barajı geçemeyen sendikalara üye 74 bin 481 işçinin sendika seçme özgürlüğü işkolu barajı nedeniyle engellenmiştir.

Aşağıdaki tabloda işkolu barajını geçen sendikalardan en fazla ve en az temsiliyet oranına sahip 5'er sendika verilmiştir. İlk beş arasında sadece TES-İŞ sendikası en çok üyeye sahip sendikalar arasında yer almamış olsa da, en fazla temsiliyet oranına sahip sendika olduğu görülüyor. En alttaki 5 sendikadan Öz Büro-İş ve TEKSTİL sendikaları hariç diğer üç sendika ilk defa bu dönem işkolu barajını geçmiştir.

Tablo 2. İşkolu barajını geçen en fazla ve en az temsiliyete sahip sendikalar

	Ocak 2022 İşkolunda Çalışan İşçi sayısı	İşkolu Barajını Geçen Sendikalar	2024 işkolundaki oranı (%)
1	TÜRK-İŞ	TES-İŞ	28,82
2	HAK-İŞ	HİZMET-İŞ	28,48
3	HAK-İŞ	ÖZ-SAĞLIK-İŞ	28,22
4	DİSK	GENEL-İŞ	16,74
5	TÜRK-İŞ	TÜRK-METAL	14,81
...			
58	DİSK	BTO-SEN (BİRLEŞİK TAR. ORM.İŞ)	1,07
60	HAK-İŞ	ÖZ BÜRO-İŞ	1,06
59	DİSK	GÜVENLİK-SEN	1,06
61	DİSK	TEKSTİL	1,01
62	BAĞIMSIZ	ÇAĞRI İŞ	1,01

Tablo 3'te de işkolu barajını geçen sendikalar işkolları özelinde verilmiştir. Öncelikle Ocak 2024 döneminde barajı geçen sendikalar arasında yer alan Türk-İş'e bağlı T.Orman-İş ve bağımsız olarak faaliyetini sürdüren PTT-SEN bu dönem barajın altına kalmıştır. Buna karşın, DİSK'e bağlı BTO-SEN ile Güvenlik-Sen ve bağımsız olarak faaliyetini sürdüren Çağrı-İş Temmuz 2024 döneminde barajı geçmiştir.

İşkolları özelinde en fazla temsiliyet, Ocak-2024 döneminde olduğu gibi, 20 No'lu Genel İşler işkolunda: Yüzde 59,4. Bir önceki dönem yüzde 60,91 olduğunu ve sınırlı da olsa gerilediği belirtelim. Bu işkolundaki genel örgütlenmenin kamu işyerleri ve belediyelerden oluştuğunu ve bu nedenle yüksek olduğunu önemle vurgulamak gerekir. Kamu işyerleri ve belediyelerdeki sendikal hakların kullanılmasındaki özgürlük alanı ne yazık ki özel sektörde söz konusu değildir. Genel işleri temsiliyet yüksekliği bakımından 14 No'lu Enerji (yüzde

Tablo 3. İşkollarına göre barajı geçen sendikaları temsilyet oranları

Temmuz 2024/ İşkolunda çalışan işçi sayısı / konf.	İşkolu ve Sendikalar	2024 Temmuz Yüzdeleri	İşkolunun temsilyet oranı	Temmuz 2024/ İşkolunda çalışan işçi sayısı / konf.	İşkolu ve Sendikalar	2024 Temmuz Yüzdeleri	İşkolunun temsilyet oranı	
186.431	01 Avcılık ve Balıkçılık			204.249	11 - ÇİMENTO, TOPRAK VE CAM			
	HAK-İŞ	13,48	20,9	TÜRK-İŞ	T.ÇİMSE-İŞ	13,29	19,7	
	TÜRK-İŞ	6,35		TÜRK-İŞ	KRİSTAL-İŞ	4,34		
	DİSK	1,07		HAK-İŞ	ÖZ TOPRAK-İŞ	2,06		
723.331	02 GIDA SANAYİİ			1.993.451	12- METAL			
	TÜRK-İŞ	5,88	12,84	TÜRK-İŞ	TÜRK-METAL	14,81	19,1	
	HAK-İŞ	5,12		HAK-İŞ	ÖZÇELİK-İŞ	2,38		
	TÜRK-İŞ	1,84		DİSK	BİRLEŞİK METAL-İŞ	1,95		
216.831	03 MADENCİLİK VE TAŞ OCAKLARI			1.779.093	13 - İNŞAAT			
	TÜRK-İŞ	13,47	20,6	TÜRK-İŞ	YOL-İŞ	2,91	2,91	
	TÜRK-İŞ	4,46			268.640	14 - ENERJİ		
	HAK-İŞ	1,45		TÜRK-İŞ	TES-İŞ	28,82		35,4
	DİSK	1,22	HAK-İŞ	ENERJİ İŞ	5,33			
615.814	04 PETROL KİMYA, LASTİK, PLASTİK VE İLAÇ			DİSK	DİSK ENERJİ SEN	1,21		
	TÜRK-İŞ	7,62	10,59	1.002.912	15- TAŞIMACILIK			
	DİSK	2,97		TÜRK-İŞ	DEMİRYOL-İŞ	3,28	9,93	
1.221.416	05- DOKUMA, HAZIR GIYIM VE DERİ			TÜRK-İŞ	HAVA-İŞ	2,43		
	TÜRK-İŞ	3,92	8,27	TÜRK-İŞ	TÜMTİS	1,57		
	HAK-İŞ	3,34		HAK-İŞ	ÖZ TAŞIMA İŞ SEN	1,52		
	DİSK	1,01		DİSK	NAKLIYAT-İŞ	1,13		
287.381	06 AĞAÇ VE KAĞIT			256.414	16 - GEMİ YAPIMI VE DENİZ TAŞIMACILIĞI, ARDİYE VE ANTREPOCULUK			
	HAK-İŞ	4,40	8,31	TÜRK-İŞ	TÜRK-DENİZ-İŞ	2,72	7,48	
	TÜRK-İŞ	2,00		TÜRK-İŞ	TÜRKİYE DOK-GEMİ-İŞ	2,46		
	TÜRK-İŞ	1,91		HAK-İŞ	LİMAN-İŞ	2,30		
203.152	07-İLETİŞİM			750.259	17 - SAĞLIK VE SOSYAL HİZMETLER			
	TÜRK-İŞ	6,53	12,97	HAK-İŞ	ÖZ-SAĞLIK-İŞ	28,22	34,9	
		2,75		TÜRK-İŞ	TÜRKİYE SAĞLIK İŞ	6,69		
	ÜLKEM-İŞ	1,38			1.351.230	18 - KONAKLAMA VE EĞLENCE		
	HAK-İŞ	1,30		TÜRK-İŞ	TOLEYİS	3,39	3,39	
		1,01		238.103	19 - SAVUNMA VE GÜVENLİK			
97.454	08 - BASIN YAYIN VE GAZETECİLİK			HAK-İŞ	ÖZ GÜVEN-SEN	10,25	31,2	
	HAK-İŞ	7,14	11,7	TÜRK-İŞ	TÜRK-HARB-İŞ	9,64		
	TÜRK-İŞ	2,54		TÜRK-İŞ	GÜVENLİK-İŞ	8,86		
	TÜRK-İŞ	2,02			GÜVENLİK-KORU-MA İŞ	1,39		
333.645	09- BANKA, FİNANS VE SİGORTA			DİSK	GÜVENLİK-SEN	1,06		
	HAK-İŞ	13,46	31,57	966.866	20 - GENEL İŞLER			
	TÜRK-İŞ	11,40		HAK-İŞ	HİZMET-İŞ	28,48	59,4	
	TÜRK-İŞ	5,48		DİSK	GENEL-İŞ	16,74		
		1,23		TÜRK-İŞ	BELEDİYE-İŞ	14,17		
4.276.941	10- TİCARET, BÜRO, EĞTİM VE GÜZEL SANATLAR							
	TÜRK-İŞ	3,06	6,9					
	TÜRK-İŞ	2,78						
	HAK-İŞ	1,06						

35,4) ve 17 No'lu Sağlık ve Sosyal Hizmetler (yüzde 34,9) işkollarının takip ettiği görülüyor. Bu işkollarındaki sendikaların örgütlü olduğu işyerlerinin neredeyse tamamı da kamu sektöründe yer almaktadır. Bu da yüksek temsil oranını açıklar niteliktedir.

4 milyon 276 bin 941 işçinin çalıştığı, diğer bir ifade ile işçi sendikalarına üye olabilecek toplam işçilerin yüzde 25,19'unu barındıran 10 No'lu Ticaret, Büro, Eğitim ve Güzel Sanatlar işkolundaki sendikalı işçi oranı sadece yüzde 6,9. Bu işkolunun büyük kısmını özel sektör oluşturmaktadır.

Her bir işkolunda barajı geçen sendikaların sayıları da dikkat çekici. Buradaki asıl sorunun barajlardan kaynaklı olduğunu başta ifade ederek, değerlendirmemizi yapalım. Şöyle ki, sayıca en fazla sendikanın faaliyet gösterdiği 10 No'lu Ticaret işkolunda 29 sendikanın sadece 3'ü barajı geçmiş durumda. 20 No'lu Genel Hizmetler işkolunda da 21 sendikanın sadece 3'ü, 17 No'lu Sağlık ve Sosyal hizmetler işkolunda da 18 sendikanın sadece 2'si barajı geçmiş durumda. Daha çarpıcı olan ise 13 No'lu İnşaat işkolunda 12 sendikadan sadece Yol-İş, 18 No'lu Konaklama ve Eğlence İşkolunda ise 17 sendikadan sadece TOLEYİS sendikası barajı geçmiş durumda. Bunun anlamı İnşaat işkolundaki 1 milyon 779 bin 093 işçi ve Konaklama ve Eğlence işkolunda çalışan 1 milyon 351 bin 230 işçi için sadece birer sendika toplu iş sözleşmesi yapabilme yetkisine sahip.

Kurulu en fazla sendikaların barajı geçtiği işkolu ise 7 No'lu İletişim işkolu: 7 sendikanın 5'i barajı geçmiş durumda. 9 No'lu Banka, Finans ve Sigorta işkolunda da 7 sendikanın 4'ü barajı geçmiş.

Tablo 4'te barajı geçmeye yakın olan ya da az bir üye eksikliği nedeniyle barajın altında kalan sendikalar verilmiştir. T.Orman-İş ve PTT-SEN bir önceki döneme göre üye kaybedince barajın altında kaldı. Diğer yandan

DİSK/Dev Sağlık-İş sendikasının çok az bir farkla barajın altında kaldığı görülüyor. Bu satırları yazdığımız sıralarda DİSK/Dev Sağlık-İş Sendikası istatistiklerde hata olduğunu ve bu yönde ÇSGB'ye itirazda bulduklarını duyurdu. Sendikanın iddiası, hem üyeleri eksik gösterilmesi hem de işkolunda olmayan işyerlerinin işkolunda gösterilerek barajı geçme işçi sayısının artırılmasına yönelik. Umarız iddiaları gerçek çıkar ve barajı geçerler ve en azından bir sendika ve üyeleri daha sendikal baraj garabetinin altında kalmamış olur.

Tablo 4. İşkolu barajını geçmeye yakın sendikalar

Konf.	Sendika	İş kolundaki %	Üye sayısındaki değişim
DİSK	DEV SAĞLIK-İŞ	0,99	2860
BAĞIMSIZ	ENERJİÇALIŞANLARI SENDİKASI	0,96	2553
BAĞIMSIZ	PTT-SEN	0,91	-726
DİSK	DİSK BASIN-İŞ	0,88	459
TÜRK-İŞ	T.Orman İş	0,75	-850
DİSK	İLETİŞİM-İŞ	0,64	388

DİSK/Dev Sağlık-İş'in, farklı işkolundaki işyerlerinin kendi işkollarında gösterildiğine dair iddiasının haklı olma olasılığı oldukça yüksek. Yıllardır bu tür kayıtları takip eden bir sendika uzmanı olarak benzer hatalı kayıtlara tanık olduğumuzu ifade etmeliyim. Bu tür hatalı kaydın barajlar dışında örgütlenme yapan asıl işkolundaki sendikanın sayısında görünmediği için, işverenin hem işkolu hem de sayı bakımından çoğunluk itirazına neden oluyor. Sendikanın yetkisine yönelik her türlü itirazın doğrudan sendikasızlaştırmaya yönelik bir

müdahale olduğu açıktır. Uzun yıllara yayılan mahkeme süreçleri bir yandan üye kaybına, işten atmalara yol açarken bir yandan da sendikalara güvenirliliği zedelemektedir. Bu nedenle işkolu işyeri kayıtlarının ÇSGB tarafından titizlikle incelenip, düzeltilmesi bir zorunluluktur.

Sonuç ve değerlendirme

Temmuz 2024 sendika verileri bize önceki dönemlerde olduğu gibi, söylediklerini yine tekrar etmiş. Türkiye’de işçiler sendikasız. Hatta bir önceki döneme göre sendikalaşma oranı düşmüş. Sendikal örgütlenme çalışmalarının çok sınırlı olduğu işkolu örgütlenme çalışmalarının birbirinden “üye devşirmek” biçiminde gerçekleştiği görülüyor. Sadece Mart 2024 Belediye seçimleri sonrası yaklaşık 26 bin işçi farklı sendikalarca devşirilerek, “sendikalı üye göçü” gerçekleştirilmiş. Benzer şekilde Sağlık, Basın ve Ticaret işkolları başta olmak üzere birçok işkolunda sendikalar enerjilerini sendikasız işyerlerine harcamaktansa, özellikle siyasi iktidarla omuz temasında olan ve onun bürokratik gücünü kullanan/kullanmaya çalışan sendikalar kamuda örgütlü olan ve toplu iş sözleşmesi devam eden işyerlerine “saldırmaktadır”. Böyle bir durumun bazı özel sektör işyerlerinde de yaşandığı bu dönem basına da yansdı. Hatta kimi sendikaların salt barajı geçmek adına yetki alamayacağını bildiği halde, özel sektördeki sendikalı büyük işyerlerine giderek işçilere alışveriş çeki ya da

nakit para dağıtarak, üye devşirmeye çalışıklarına tanık olduk.

Veriler sendikaların temsil düzeyinin çok düşük olduğunu da açık bir şekilde gösteriyor. Sendikaların yaklaşık ¼’ü sadece işkolu barajını geçmiş durumda. Sendikaların büyük çoğunluğu işkolu barajına takıldığı için üyelerini resmi olarak savunabilecekleri toplu iş sözleşmesi ve grev gibi sendikal araçları kullanmamaktadırlar. TİS ve grev hakkının olmadığı yerde sendikal hak ve özgürlüklerden bahsetmek mümkün değildir.

İstatistikler gerçek durumu yansıtmaktan uzak. DİSK/Dev Sağlık-İş’in itirazı yerindedir. Ve birçok sendikanın örgütlenmesini etkileyen işkolu işyeri karışıklığı giderilmesi için sendikalar ortak hareket etmeli ve gerekirse listeler halinde bakanlığa bildirmelidir.

“Promosyon sendikacılığı” ABD kökenli hizmet sendikacılığının gelişmekte olan Türkiye gibi ülkelerdeki kötü yansıması şeklinde görülebilir. Hizmetten öte işçiye, işçi sınıfına, sendikalara ve sendikal harekete zarar veren “üye devşirme” ve “ üye satın alma” gibi sendikal örgütlenme yöntemlerinin derhal terk edilmesi zorunludur. Bunun sürdürülebilir olmamasının dışında işçi sınıfını mücadelesini sekteye uğratacak niteliği de göz önünde bulundurulmalıdır. Bu yöntemde ortaya çıkan sonuç: kazandığını sanan işçi; işçi gözünde güvenirliliğini ve saygısını kaybetmiş sendika; kazanan sermaye!

2008'den Günümüze Metal Sektöründe Sınıf Mücadeleleri

Akın Cihan ÖZTÜRK

Giriş

2008'de Lehman Brothers adlı yatırım bankasının çökmesi, kapitalizmin tarihindeki üçüncü büyük yapısal krizin başlangıcı oldu. Krizi aşmaya yönelik hamleler karşılıksız para basmayla başladı, 2013'te FED'in faiz yükseltmesiyle devam etti, 2019'da ise Covid-19 pandemisiyle birlikte yeni bir evreye taşındı. 2022'de ABD'deki enflasyon oranını son 40 yılın (yani bir önceki yapısal krizin) zirvesine çıkararak, dünyanın dört bir yanında faşistleri (ABD'de Trump, Fransa'da Le Pen, İtalya'da Meloni) siyaset arenasına taşıyan bu kriz, üzerinden 16 sene geçmesine karşın hala aşabilmiş değil.

Türkiye de ilk andan itibaren bu krizden etkilenen ülkelerdendir. İnşaat sektörüne yönelik yatırımlar, ucuz kredi politikası ve hanehalkının borçlandırılması yoluyla iç talebi canlandıran AKP iktidarı krizden kısa sürede çıkmıştır. Ancak FED'in faizleri yükseltmeye başlaması Türkiye'den sermaye kaçışına neden olmuş, halihazırda emperyalizme göbekten bağlı olan ekonomiyi giderek derinleşen bir krize sürüklemiştir. CDS priminin, dolar/TL kurunun ve enflasyonun rekor seviyelere yükseldiği dönemlerde dahi AKP iktidarını korumayı başarmıştır.

2008'de başlayan krizin yarattığı bu ekonomik ve siyasal ortamda kapitalizmin çarklarını çevirmeye devam eden işçi sınıfı bulunduğu her ülkede mücadelelere girdi. Türkiye'de ise bu mücadelelerin en sert yaşandığı sektör metal sektörü oldu. Bunun bir nedeni Türkiye ekonomisinin en çok ihracat yapan ilk 10 şirketinden 7'sini barındırması ve beyaz eşya üretiminde Çin'in ardından ikinci konumda olması gibi istatistiklerle görüleceği üzere ekonominin motor gücünün metal sektörü olmasıdır (TİM, 2020). Bir diğer nedeni ise %19,28'lik sendikalaşma oranıyla (ÇSGB, 2024) Türkiye ortalamasının üzerinde bir örgütlülük seviyesine sahip olan sektörde

1960'lı yıllardan bugüne gelen bir mücadele geleneği bulunmasıdır. 1963'te Kavel Kablo fabrikasındaki fiili grev, 1961 Anayasasında tanımlanan grev hakkına yönelik yasal düzenlemenin mücadele edilerek kazanılması açısından tarihi önemdedir. 1977-1978 grevlerinde kullanılan "DGM'yi ezdik sıra MESS'te" sloganı ise mücadelenin metal sektörünü aşarak siyasal talepleri de içerdiğinin göstergesidir. 12 Eylül darbesiyle birlikte kapatılan DİSK'in örgütlü olduğu işyerlerinde üstünlüğün Türk-İş'e bağlı sendikalara geçmesi ise sermayenin bir karşı hamlesidir. 12 Eylül sonrası ilk kitlesel eylemlerden ikisinin 1986'daki Netaş grevi ile 1987'deki Kale Kilit grevi olması da metal sektörünün mücadeledeki önemini ortaya koymaktadır.

İşte bu kısa makale krizin iktisadi boyutları bir kenara, Türkiye işçi sınıfının en mücadeleci bölüğünün 2008'de başlayan krizle birlikte Türkiye'ye özgü siyasal ve ekonomik problemlerin yarattığı ortamda verilen sınıf mücadelesini MESS'le yapılan TİS dönemlerinden hareketle ele alacaktır.

2008-2010 DÖNEMİ

Krizin Türkiye ekonomisine kısa dönemdeki etkisi 2008'de %0,8 büyüme, 2009'da ise %4,8 daralma olmuştur. Fakat önceki dönemlerden itibaren benimsenen düşük kur ve yüksek faiz politikaları, yabancı sermayeyi Türkiye'ye çekmede rol oynayarak krizin görece daha hızlı atlatılması sağlamıştır.

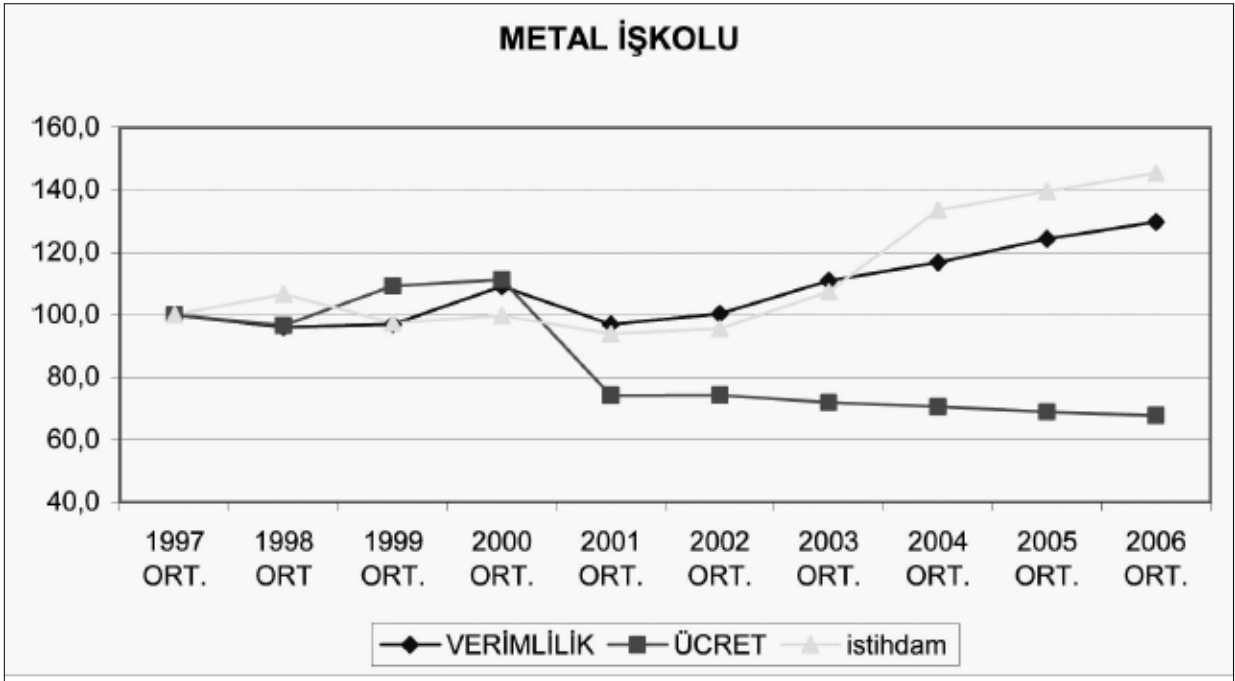
Metal sektöründe ise sermayenin tahakkümü krizden önce de mevcuttur. Şekil 1'den görüldüğü üzere sektörde ücretler ve verimlilik arasındaki makas giderek açılmıştır. Yani sermaye, bir yandan giderek daha fazla işçi istihdam ederken diğer yandan ücretleri düşürerek işçi maliyetlerini azaltmıştır.

Sözleşme dönemine yaklaşıldığında ise üre-

timde yaratılan değerin sermaye ve işçi sınıfı arasında nasıl paylaşıldığını gösteren "sömürü oranı"na bakmak faydalı olacaktır. 2007 yılında ISO 500'de bulunan metal şirketlerinde sömürü oranı %295'tir. MESS kapsamındaki şirketlerde ise bu oran %278 olarak hesaplanmıştır (BMİS, 2008a: 56). Bunun anlamı işçilerin çalıştıkları 1 saatlik sürede kendi ücretleri için, 2,78 saatlik sürede ise sermaye için çalışıyor olmalarıdır. Sektördeki önemli bir alanı oluşturan otomotivde 2002-2007 yılları arasındaki şirket cirolarında ise ortalama %4,23'lük bir artış gerçekleşmiştir (BMİS, 2008a: 23). Ortaya çıkan bu tablo, ser-

ortalama %52 olmuştur (BMİS, 2008c). İlerleyen süreçte uyuşmazlık raporu tutulmasına karşın eylemler grev aşamasına ulaşmamış, Türk Metal ve Birleşik Metal-İş sendikaları ilk 6 ay için %4+0,19 YTL'lik bir sözleşmeye imza atmışlardır (Evrensel, 2008; BMİS, 2008f). Grev hakkı kullanılmadan imzalanan sözleşmenin MESS'in %4,15'lik zam teklifinden çok da farklı olmadığı açıktır.

Metal sektöründeki en çok üyeye sahip sendika olan Türk Metal'in bir temsilcisinin sözleşme görüşmeleri devam ederken MESS'in bir toplantısına katılması (soL, 2008) ise bu sendikanın

Şekil 1: 1997-2006 Yılları Arasında Metal Sektöründe Ücret, Verimlilik ve İstihdam

Kaynak: BMİS, 2008a: 15

mayenin krizden yalnızca asgari oranda etkilenmediğini göstermektedir. Bu dönemde çıkarılan istihdam paketiyle birlikte sermaye üzerindeki yük hafiflemiş, metal sektöründeki şirketler de büyümeye devam etmiştir. Sömürü oranında gözlenen durum ise metal sektöründe krizin yükünü metal işçisinin çektiğini göstermektedir.

İşte bu ortamda girilen 2008-2010 TİS döneminde MESS'in işçi sendikalarına teklifi ilk altı ay için %4,15 olmuştur (BMİS, 2008b). MESS'in teklifi sözleşme dönemi ortalamasında %22'ye denk gelmektedir. Birleşik Metal-İş'in teklifi ise

karakterini ortaya koymuş, 1970'lerde başlayan ve 12 Eylül darbesiyle ilerleyen dönüşümün ardından MESS ve Türk Metal arasındaki oluşan karşılıklı ilişkinin devam ettiğini göstermiştir.

2010-2012 DÖNEMİ

Bir önceki dönemde sermayeye teşviklerin verildiği ve şirketlerin büyümeye devam ettiği ortamda imzalanan sözleşmenin ardından 2010-2012 döneminde de benzer bir ekonomik tablo karşımıza çıkmaktadır. Metal sektöründe büyük paya sahip olan otomotivde 2009 Mart-Eylül

ayları arasında bir önceki yıla göre satışın %23 arttığı belirtilmektedir (BMİS, 2010c). Ancak metal işçisi için iyileşmeden bahsetmek mümkün değildir. 2010'da metal sektöründeki ortalama ücretin asgari ücrete oranı %91'ken bu oran 2011'de %83'e, 2012'de ise %72'ye gerilemiştir (BMİS, 2020: 39). Yani metal işçisi 2010'da asgari ücretin %91 fazlasını kazanıyorken bu oran giderek düşmüştür. Bu durum, önceki dönemde işçi ücretlerinde görülen gerilemenin devam ettiğini göstermektedir.

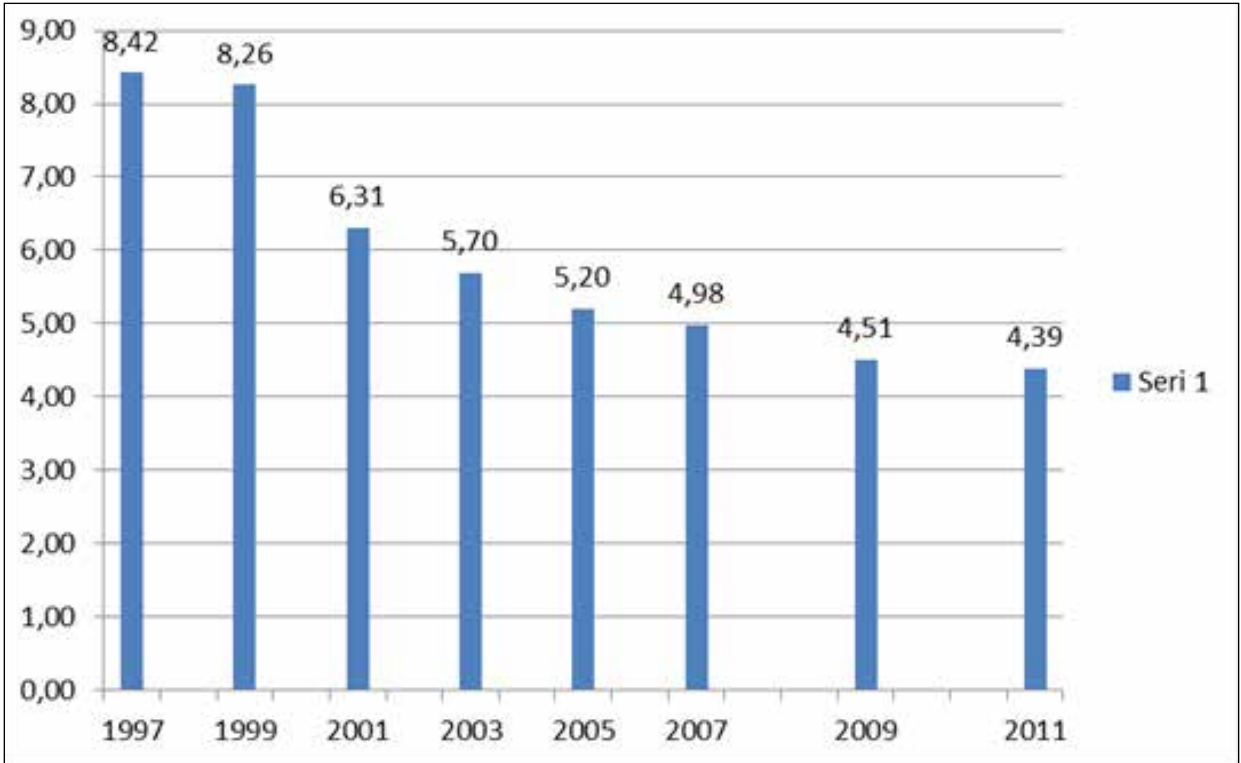
Bu ortamda girilen sözleşme döneminde Türk Metal sendikasının imzaladığı sözleşmede ücret zammı oranı %5,35'tir. Birleşik Metal-İş sendikası ise MESS'in teklifini kabul etmemiştir. Bu karar metal işçisi açısından bir dönüm noktası olmuş, MESS kapsamındaki sözleşmelerde 1990'da yapılan grevin ardından 21 yıl sonra ilk kez greve gidilmiştir. 22 Mart 2011'de Eskişehir'de bulunan Doruk fabrikasında başlayan grev ilerleyen süreçte Kocaeli Bekaert, Gebze Areva, Mersin

Çimsataş gibi sözleşme kapsamındaki diğer fabrikalardaki grevlerle devam etmiştir. Grevler metal sermayedarlarına kısa sürede geri adım attırarak, mücadele 15 Nisan 2011'de Arfesan'da grevin kaldırılmasıyla son bulmuştur. Birleşik Metal-İş sendikası yaklaşık 15 bin metal işçisini ilgilendiren bu sürecin sonunda MESS grup toplu sözleşmelerinin %82 üzerinde bir zam oranına imza atmıştır (BMİS, 2011a).

2012-2014 DÖNEMİ

2010-2012 döneminde Birleşik Metal-İş sendikasının 21 yıl aradan sonra greve giderek Türk Metal'den daha yüksek bir ücret zammına imza atması, 2012-2014 dönemindeki taleplerin şekillenmesinde de etkili olmuştur. Birleşik Metal-İş'in bu dönemdeki talepleri arasında ücret zammının yanında düşük ücretlerin tamamlanması da vardır.

Şekil 2'de görüldüğü üzere aynı işyerinde çalışan işçilerin başlangıç ücretleri arasında işe

Şekil 2: 1997-2011 Yılları Arasında Metal Sektöründe İşe Giriş Yıllarına Göre Saatlik Ücretler

Kaynak: BMİS, 2013

girdikleri yıla göre önemli bir fark bulunmaktadır. Birleşik Metal-İş sendikası 2012-2014 sözleşme döneminde bu farkın giderilmesine yönelik bir taleple masaya oturmuş, bunun üzerine ücret zammı istemiştir (BMİS, 2012a). Greve gidilmeden sonlanan görüşmeler sonucunda Birleşik Metal-İş sendikası ücret tamamlama talebiyle birlikte ilk ve ikinci altı ay için %7'lik bir sözleşmeye imza atmıştır. Türk Metal sendikası ise %18'lik zam talebiyle başladığı görüşmelerden %7'lik bir zam oranıyla, ancak ücret tamamlaması olmadan ayrılmıştır (Hürriyet, 2010). 2010-2012 döneminde Birleşik Metal-İş'in greve giderek imzaladığı sözleşmeden sonra bu dönemde de düşük bir zam oranının alınması, ilerleyen süreçte Türk Metal'in örgütlü olduğu fabrikalarda işçilerin sendikaya tepki göstermelerinin temelini oluşturmuştur.

Sözleşmelerin imzalanmasından önce Bursa'da bulunan Bosch, Bosch Rexroth ve OYAK Renault fabrikalarında Türk Metal üyesi işçilerin MESS'e sunulan sözleşme taslağına tepki göstererek sendikadan istifa edip Birleşik Metal İş'e üye olmalarıyla başlayan bir dizi olay 2015'te yaşanan eylem dalgasını hazırlamıştır. Hukuksal zemine taşınan süreç yaklaşık iki yıl sürmüş, sonunda sendikal yetkinin Türk Metal sendikasında olduğuna hükmedilmesiyle işçilerin sendikal seçimi boşa düşmüştür. Bu olay Türk Metal'in sendikal karakterini gösteren bir başka gelişmedir. 1980 darbesi sonrası yaşanan dönüşümde DİSK'in örgütlü olduğu fabrikalara Türk Metal'in girmesinin ardından 2012-2014 döneminde Türk Metal lehine çıkan hukuksal kararlar ve sendikal baskılar somut durumu ortaya koymaktadır.

2014-2017 DÖNEMİ

2014-2017 dönemi, metal sektöründeki çalışma ilişkilerini sarsan bir dizi olayın yaşandığı dönemdir. Öncelikle bu dönem, FED'in faiz yükseltilmesiyle birlikte yapısal krizin yeni bir evreye girdiği 2015 yılını kapsamaktadır. Bu gelişme tüm dünya ülkelerini olduğu gibi Türkiye'yi de etkilemiş, geçmişten gelen yapısal sorunlarla birleştiğinde enflasyonun yükselmeye, TL'nin ise hızla değer kaybetmeye başladığı bir dönemi oluşturmuştur. Bu gelişmeler elbette metal sektörünü de etkilemiş, önceki dönemlerde uc-

retlerde görülen düşüş bu dönemde de devam etmiştir. 2014 yılında metal sektöründe ortalama ücretlerin asgari ücrete oranı %66'yken, 2015'te bu oran %65'e, 2016 yılında ise dramatik bir şekilde %33'e düşmüştür (BMİS, 2020: 39). Bununla birlikte 20 Temmuz 2016'da ilan edilen ve iki sene boyunca uygulanan OHAL, çalışma ilişkilerini, en çok da metal sektöründeki grev ve direnişleri etkilemiştir.

MESS ve işçi sendikaları arasındaki görüşmelerde en önemli noktayı oluşturan ücretler üzerindeki taleplere ise bu sözleşme dönemiyle birlikte yeni bir talep eklenmiş, önceki dönemlerde iki yıllık yapılan sözleşmelerin aksine MESS, bu dönemden itibaren üç yıllık sözleşme talebini gündeme getirmeye başlamıştır. Türk Metal sendikasının bu sınıf saldırısına karşı tavrı üç yıllık sözleşmeyi kabul etmek olmuştur.

Türk Metal'in önceki dönemlerde imzaladığı düşük zam oranlı sözleşmelerden sonra bu sözleşme, işçilerin tepkisini giderek tırmandırmıştır. MESS kapsamında olan ancak 2012 yılından beri Türk Metal ve Birleşik Metal-İş arasında yetki ihtilafının yaşandığı Bosch'ta, yetki kararının Türk Metal lehine çıkmasının ardından 2015 yılı Nisan ayında imzalanan sözleşme, Türk Metal sendikasının grup sözleşmesinde imzaladığı sözleşmeden daha iyi şartlar içermektedir (Evrensel, 2015b). Ancak bu durum Bosch işçisini memnun ederken, MESS kapsamında olan diğer fabrikalardaki işçilerin tepkisini çekmiştir. Bu tepki sonucu "metal fırtına" olarak anılan ve 2015 Nisan ayında OYAK Renault fabrikası işçilerinin kendiliğinden örgütlediği fabrika işgaliyle başlayan süreçte TOFAŞ işçilerinin de fabrikalarını işgal etmesiyle devam etmiş, Türk Traktör, Ford Otosan, Arçelik LG, Mako, Coşkunöz ve Delphi gibi fabrikalarda da üretim durdurulmuştur. 49 fabrikadan yaklaşık 58 bin işçinin katıldığı eylem dalgasında 40 bine yakın işçi Türk Metal sendikasıyla istifa etmiştir (BMİS, 2019: 172; Evrensel, 2018a). Ancak bu eylem dalgası MESS'in tavizleri, Türk Metal'in baskıları ve işten atmalar nedeniyle sönmüştür. Uzun erimli bu süreç, Türk Metal sendikasının fabrikalardaki varlığını korumasıyla noktalanmıştır.

Birleşik Metal-İş'in yürüttüğü görüşmelerde ise görüşmelerin uyuşmazlıkla sonuçlanmasının ardından grev kararı alınmıştır. Fakat 15 bin işçi-

yi kapsayan grevler, Bakanlar Kurulu tarafından “milli güvenliği tehdit ettiği” gerekçesiyle yasaklanmıştır. Buna karşın Birleşik Metal-İş sendikası bu kararı tanımamış, Kroman Çelik, Çimsataş, Paksan ve Ejot Tezmaç gibi fabrikalarda fiili grevler ve fabrika işgalleri yaşanmıştır. Fiili grevlerin başlamasının ardından 9 işveren MESS’ten istifa ederek 2 yıllık sözleşmeler imzalamış, bunların bir kısmı Elektromekanik Metal İşverenleri Sendikası (EMİS) adıyla metal sektöründeki ikinci işveren sendikasını kurmuştur.

Grevlerin yasaklanmasına karşın fiili grevlere gidilmesiyle birlikte metal işçisi gücünü ve iradesini ortaya koymuştur. Nitekim fiili grevler ve işgaller, işçi sınıfının sermayeye karşı verdiği mücadelede en ileri eylem biçimlerini oluşturmaktadır. Bu eylemler MESS tarafından “çalışma düzenini bozacak yasa dışı davranışlar” olarak değerlendirilmiştir (MESS, 2015). Fakat Birleşik Metal-İş sendikasının 2015’teki grev yasakları için Anayasa Mahkemesine açtığı dava 2018 yılında sonuçlanmış, mahkeme sendika hakkının ihlal edildiğine hükmetmiştir (AYM).

2017-2019 DÖNEMİ

Metal fırtına ve grev yasaklarıyla geçen dönemin ardından 2017-2019 dönemi de oldukça hareketli geçmiştir. 2016’da OHAL’in ilanının ardından %3,3’lük büyüme oranı 2017 yılında %7,5’e yükselmiştir. Ancak enflasyondaki yükseliş de istikrarlı bir şekilde devam etmiş, 2016’daki %8,53’lük oranın ardından 2017’de %11,92, 2018’de ise %20,30’luk enflasyon oranları kaydedilmiştir. Sermaye için ise olumsuz bir gidişattan söz etmek mümkün değildir. Nitekim metal sektörünün 2015 yılı ocak ayında ihracattaki payı %34’ken, bu oran 2017 yılı kasım ayında %45’e yükselmiştir (BMİS, 2018: 1). Otomotivde 2017 Ocak-Kasım aylarında toplam üretim, bir önceki yıla göre %16 artış göstermiştir. (BMİS, 2018: 2).

Metal işçisi açısından ise 2016 yılında işgücü verimliliği 2015’e göre %6,4 yükselmiş, bununla birlikte AB ülkelerine kıyasla işgücü maliyetleri düşmüştür (BMİS, 2018: 2). Fakat ekonomik ortamın ötesinde önem taşıyan bir konu bu dönemin aynı zamanda OHAL dönemi olmasıdır. 2015’te yaşanan grev yasakları ve ardından 2016’ta ilan edilen OHAL’in işçi sınıfı hareketleri

üzerinde yarattığı düşüş bu dönemde de devam etmiştir.

Bu koşullar altında Birleşik Metal-İş sendikası ile Asil Çelik işvereni arasında yürütülen sözleşme görüşmelerinde yaşanan uyuşmazlık üzerine alınan grev kararı “milli güvenliği bozucu” olduğu gerekçesiyle yasaklanmıştır (BMİS, 2017; Evrensel, 2017b). İşçilerin %24 oranında zam talep ettiği, işverenin ise %7,2’lik oranda ısrarcı olduğu görüşmelerin ardından yasaklanan grev, aynı zamanda OHAL döneminin ilk grev yasağıdır. Yaklaşık 700 işçiyi ilgilendiren sözleşme grev yasağının ardından YHK’ye gitmiş ve burada bağıtlanmıştır (Evrensel, 2017c). Asil Çelik’teki sözleşme görüşmelerinin devam ettiği sırada Birleşik Metal-İş sendikası ile EMİS arasında yaklaşık 2200 işçiyi ilgilendiren 2016-2018 dönemi toplu sözleşme görüşmeleri yapılmıştır. Kasım 2016’da uyuşmazlık raporunun tutulduğu görüşmeler sonucunda Birleşik Metal-İş sendikası Asil Çelik’teki grev yasağından iki gün sonra, 20 Ocak 2017 için grev kararı almıştır. Ancak bu grev de “milli güvenliği bozucu” olduğu gerekçesiyle yasaklanmıştır (BirGün, 2017). Buna karşın Birleşik Metal-İş üyesi işçiler yasak kararını tanımamış, 23 Ocak’a kadar fabrikalarına gitmeyerek üretimi durdurmuştur. İşçilerin bu tavrı EMİS’e geri adım attırmış, işverenlerin %6’lık teklifine karşın 23 Ocak’ta imzalanan sözleşmeyle ilk 6 ay için %24 oranında zam elde edilmiştir (BMİS, 2019: 199-2016). İşçilerin grev yasağını tanımamaya geri adım atmaya zorlayan, 2015’te metal fırtınayla birlikte Türk Metal sendikası ve metal sermayesi üzerinde oluşan baskıdır. EMİS, Birleşik Metal-İş üyesi işçilerin fiili grevlerinin uzaması ve yayılması halinde Türk Metal üyesi işçilerin tıpkı 2015’teki gibi bir isyan dalgası başlatabileceğinden çekinmiştir. Dolayısıyla metal fırtına her ne kadar sönümlenmiş olsa da metal işçisinin yarattığı mücadele birikimi sermayeyi geri adım atmaya zorlamıştır.

MESS ile yürütülen görüşmelerde de grev yasağı gündeme gelmiştir. Önceki dönemlerden farklı olarak bu defa yalnızca Birleşik Metal-İş’in değil, Türk Metal ve Özçelik-İş sendikalarının da grevi yasaklanmıştır. Toplamda 130 bin işçiyi kapsayan görüşmelerde yaşanan uyuşmazlığın ardından üç sendikanın da ilan ettiği grevlerin

yasaklanmasından sonra Birleşik Metal-İş sendikası bir kez daha grev yasağını tanımayacaklarını ifade etmiştir. Türk Metal ve Özçelik-İş sendikalarının tavrı ise yalnızca mesaiye geç başlamak şeklinde olmuştur (Evrensel, 2018b). 26 Ocak günü gelen grev yasağının ardından 30 Ocak'ta Birleşik Metal-İş, Türk Metal ve Özçelik-İş sendikalarının ortak olarak imzaladıkları sözleşmeyle birlikte MESS'in %13,2'lik son teklifine karşın %24'lük bir zam artışı oranı elde edilmiştir. Her ne kadar üç sendikanın ortak imzası olsa da sözleşmede elde edilen kazanımın Birleşik Metal-İş üyesi işçilerin grev yasağına karşı gösterdiği tavır sayesinde olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Geçmiş dönemlerden itibaren gösterilen kararlı tutum EMİS kapsamında olduğu gibi buradaki grev yasaklarında da etkisini göstermiştir. Ortalama ücretlerin asgari ücrete oranının 2017'deki %33 seviyesinden 2018'de %48'e yükselmesinde işte bu mücadele rol oynamıştır.

2019-2021 VE 2021-2023 DÖNEMLERİ

Türkiye'deki kötü ekonomik gidişat bu dönemde de devam etmiş, 2019'da %0,8, 2020'de ise %1,7'lik büyüme oranları kaydedilmiştir. Büyüme oranlarındaki bu gelişmede Covid-19 pandemisiyle birlikte derinleşen kapitalizmin krizinin etkisi vardır. Pandemiyle birlikte dünya ticareti durma noktasına gelmiştir. Dolar kurundaki yükseliş sürmüş, 2019'da 5,16 olan kur 2021'de 18'i aşarak rekor kırmıştır. 2018'de %20 olarak hesaplanan enflasyon ise 2022'de son 20 yılın en yüksek seviyesi olan %61'e ulaşmıştır. ENAG'ın enflasyon verileri bu oranın çok daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır.

Derinleşen kriz ortamında metal sektöründeki şirketlerin %92,4'ü 2018 yılında kâr elde etmeyi başarmıştır. Otomotivde 2019 verilerine bakıldığında 2018'e göre %24 kârlılık artışı gözlenmektedir (BMİS, 2020: 3-5). Metal işçisinin durumuna bakıldığında ise AB ülkeleri ile Türkiye karşılaştırıldığında işçinin ürettiği değerden aldığı pay açısından Türkiye, Bulgaristan'ın önünde sondan ikincidir. Ortalama ücretlerin asgari ücrete oranındaki erime de devam etmiş, 2019'da %38 olan oran 2020'de %20'ye gerilemiştir. Belirtmek gerekir ki 2010 yılında bu oran %91 olarak hesaplanmıştır (BMİS, 2020: 28, 39).

Bu dönemde ilk sözleşme EMİS ve Birleşik Metal-İş sendikaları arasında imzalanmıştır. Yaklaşık 3000 işçiyi ilgilendiren görüşmelerde uyuşmazlık tutanağı tutulmuş, grev sürecine gidilmeden 2 yıllık sözleşme imzalanmıştır (BMİS, 2019: 209). MESS ile yürütülen 2019-2021 dönemi grup toplu sözleşmesi görüşmelerinde ise grev kararı alınmıştır. Türk Metal ve Birleşik Metal-İş'in 5 Şubat 2020 olarak ilan ettiği grev süreci henüz başlamadan sözleşme imzalanmıştır. Birleşik Metal-İş'in %34 oranında zam talebiyle başladığı görüşmelerde sözleşme %17'lik oranla sonlanmıştır (BirGün, 2020). Bu oran Türk Metal'in imzaladığı sözleşme ile hemen hemen aynıdır. Sözleşme döneminde MESS Genel Sekreteri Özgür Barut'un grev için söylediği sözlerse önemlidir. Barut, "görüşmelerde grev kararı alınması durumunda grev yasağının geleceğini, sonraki süreçte de sözleşmenin YHK tarafından enflasyon veya enflasyonun da altında bir oranla bağıtlanacağını" söylemiştir. Bu sözler metal işçisine bir anlamda tehdit unsuru olmuştur. Barut'un bu sözlerine karşın, önceki dönemleri grev hakkına sahip çıkarak geçiren Birleşik Metal-İş sendikasının greve gitmeden sözleşmeye imza atmasının ise bir geri adım olduğu açıktır.

2021-2023 sözleşme dönemi için MESS ile yürütülen görüşmelerde de benzer bir durum yaşanmıştır. Birleşik Metal-İş ve Türk Metal sendikaları görüşmelerde uyuşmazlık yaşanmasının ardından grev kararlarını açıklamıştır (Evrensel, 2021; BMİS, 2021b). Ancak sözleşme yine greve çıkılmadan imzalanmıştır. Bir önceki dönemde de Türk Metal sendikasıyla aynı orana imza atan Birleşik Metal-İş sendikası ise bu kez tepkiyle karşılaşmıştır. Mersin'de bulunan Çimsataş fabrikasında işçiler sözleşme zam oranının düşük olduğunu ifade ederek ek protokol talebinde bulunmuştur (Evrensel, 2022a). İşçilerin bu talebine Birleşik Metal-İş sendikasının yanıtı "Metal işçisinin kazanımlarının gölgelenmesine izin vermeyeceğiz" başlıklı bir açıklamayla olmuştur (BMİS, 2022). Üretimi durdurarak direnişe geçen işçilerden 12'si işten atılmış, süreç sönümlenmiştir. Ele alınan tarihsel süreç boyunca sendikaya yönelik tepkiler Türk Metal cephesinde yaşanırken, grevsiz geçen iki sözleşme döneminin ardından Birleşik Metal İş üyesi işçilerin de

sendikalarına tepki göstermesi, sendikal bürokrasi anlamında göz önünde bulundurulmalıdır.

2023-2025 DÖNEMİ

Günümüzü de içine alan bu dönem Türkiye için her anlamda tarihi bir olayı barındırmaktadır. 14-28 Mayıs 2023 tarihlerinde yapılan genel seçimlerde, mevcut Cumhurbaşkanı Erdoğan yüzde 52'lik oyla tekrar seçilmiştir. Seçimlere Türk lirasının değer kaybının istikrarlı bir şekilde devam ettiği, ekonomi yönetiminde kısa sürede birçok görev değişikliğinin yaşandığı ve faizlerin sürekli artırılmasıyla halkın daha da yoksullaştığı bir ortamda gidilmiştir. Bunun yanında 6 Şubat'ta meydana gelen iki büyük depremin ardından halkın iktidara tepkisi de görülmüştür. Ancak AKP ve Erdoğan, bu koşullar altında da iktidarını sürdürmeyi başarmıştır.

Asgari ücretin aylık sınırının dahi altında kalarak ortalama ücret haline geldiği, bireysel kredi kartlarındaki büyüme hızının yüzde 258'e (Sputnik, 2024) vardığı ekonomi ortamında sermayedarlar kâr etmeye devam etmiştir. Metal sektöründe 2022 yılında otomotivde yüzde 121,5 ve makine ekipmanlarında yüzde 130'luk oranlar göze çarpmaktadır. Sektörün öncülerinden Anadolu Isuzu yüzde 192, Sarkuysan yüzde 104, Türk Prysmian Kablo ise yüzde 366 oranında kârını yükseltmiştir. Türkiye otomotiv endüstrisi 2023 yılında, 2022'ye kıyasla yüzde 13 artışla 35 milyar dolar ihracat gerçekleştirerek tüm zamanların rekorunu kırmıştır (BMİS, 2024a).

İşte bu siyasi ve ekonomik ortamda metal işçileri, grevsiz geçen sözleşme dönemlerinin ardından daha sert bir mücadele hattı izlemiştir. Aralık 2022'de İzmit'teki Bekaert fabrikasında sözleşmede anlaşma sağlanamaması üzerine grev kararı alınmış, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile gelen grev yasağına fiili grevle cevap veren işçiler, 18 günlük mücadelenin ardından yüzde 84 oranında zam elde etmiştir (BMİS, 2023a). Yasağı tanımayarak greve çıkan Bekaert işçisi, ilerleyen süreçte gelişecek mücadelelere de bir anlamda yol göstermiştir.

Bekaert'teki fiili grevin ardından yaklaşan MESS süreci öncesinde metal işçileri, hayat pahalılığı karşısında eriyen ücretlerine ek zam yapılması talebiyle bir mücadele başlatmıştır. Alınan yüzde 34'lük ek zamlarla birlikte bir nebze

olsun nefes alan metal işçileri, Bekaert'teki fiili grev iradesini de arkasına alarak MESS'i taviz vermeye zorlamıştır. Bu mücadele, örneğin Petrol-İş sendikasının TÜPRAŞ ve Star Rafineri gibi örgütlü olduğu yerlerde ek zam talep etmesine zemin hazırlamasıyla farklı sektörleri de etkilemiştir. Aynı dönemde devam eden ve daha önce EMİS üyesi olup tekrar MESS'e dönen bir dizi fabrikayla süren görüşmelerde ise Schneider Elektrik ile Birleşik Metal İş sendikası arasında anlaşma sağlanamaması üzerine grev kararı alınmıştır. 24 Ocak 2023'te grevin başlamasından kısa süre sonra gelen grev yasağına karşın mücadeleye devam eden işçiler elde ettikleri ücret zammıyla birlikte grev iradesine bir kez daha sahip çıkmıştır (duvar, 2023). Ek zam mücadelesi ise yalnızca MESS üyesi işyerleriyle sınırlı kalmamış, Mata Otomotiv'de fiili grevin de fitilini ateşlemiştir. Mücadele çok sayıda işçinin işten atılmasıyla sonuçlansa da Bekaert, Mata ve Schneider'de görülen bu irade, grevsiz geçen bir dönemin ardından metal işçisinin tekrar mücadeleye atıldığı bir dönemeci oluşturmuştur. Bu dönemecin ardından girilen MESS görüşmeleri sürecinde Birleşik Metal İş sendikası ilk 6 ay için yüzde 140,5'lik ücret zammı talep ederken MESS yüzde 35'lik oranla masaya oturmuştur. Görüşmelerde anlaşma sağlanamaması üzerine grev kararları ilan edilmiş, ancak greve 2 gün kala sözleşme ilk 6 ay için yüzde 98'lik zam oranıyla imzalanmıştır (BMİS, 2024b).

İmzalanan sözleşmenin ekonomik getirisi bir yana; Bekaert, Mata ve Schneider'de görülen fiili grevlerin ardından metal sektöründeki ana mücadeleyi oluşturan MESS sürecinde greve çıkılmadan imza atılması sorgulanmalıdır. Öte yandan Türk Metal ve Özçelik-İş gibi grev ve mücadele geleneği bulunmayan sendikalarla tam tersi bir geleneğe sahip Birleşik Metal İş sendikası aynı sözleşmeye imza atmıştır. Halbuki Birleşik Metal İş'i diğer sendikalardan ayıran şey mücadele geleneği, örgütlülüğü ve bunları kullanarak sermayeye karşı verdiği sınıf savaşıdır. Her ne kadar yakın dönemdeki grev ve direnişler ileri bir adım olsa da 2019-2021 ve 2021-2023 dönemlerinin ardından bir kez daha grevsiz bir MESS süreci geçirilmesi, sendikal bürokrasi üzerine eğilmeyi bir kez daha zorunlu kılmaktadır.

SONUC

2008'de başlayan yapısal krizin yanında Türkiye de kendine özgü siyasi ve ekonomik krizlerden geçmektedir. Krizin siyasette yarattığı korumacı ortamla tüm dünyada aşırı sağ hareketler adım adım yükselirken, Türkiye'de Erdoğan 20 yıllık iktidarını koruyacak dönemeçten başarıyla çıkmıştır. Türkiye dahil tüm ülkeler için ortak olan ise bu yapısal krizin faturasının işçi sınıfına ve emekçi kesimlere ödetilmesidir. Metinde ele alınan dönemlerde belirtildiği üzere Türkiye'de enflasyonla birlikte hayat pahalılığı da adım adım tırmanmıştır. Bugün gelinen noktada asgari ücretin yüzde 20 altında veya üstünde çalışan oranı yüzde 54,8 dolaylarındadır (DİSK-AR, 2024). Eylül 2023'te açıklanan Orta Vadeli Program (OVP)'in ardından sıkılaştırma tedbirleri de adım adım uygulanmaya başlamıştır. Vergi oranlarındaki artış ile barınma ve temel ihtiyaç ürünlerine yapılan zamlar halkı yoksullaştıran düzenlemelerin başında gelirken kıdem tazminatında ve emeklilik sisteminde yapılması planlanan değişikliklerle (BirGün, 2024) birlikte OVP, tam anlamıyla bir sınıf saldırısı niteliği taşımaktadır.

Bu yoksullaşma sürecinden metal işçisi de payını almıştır. Sermayedarlar rekor kâr oranları açıklarken, 2010'da asgari ücretin yüzde 91 fazlası olan MESS üyesi işyerlerindeki ortalama işçi ücreti, 2023 yılında yüzde 13'e gerilemiştir (BMİS, 2023b).

Krizin faturasının işçi sınıfına kesildiği bu ortamda metal işçisi, Türkiye işçi sınıfının en örgütlü ve mücadeleci bölümünü oluşturmaktadır. Grev yasaklarına karşı fiili mücadelelerle örülmüş MESS süreçleri bunun en belirgin örneğidir. Emek Çalışmaları Topluluğu'nun 2015-2020 yılları için yayınladığı verilere göre ise işyeri temelli eylem sayılarında metal sektörü, 2016 ve 2020 yılları dışında en çok eylemin yapıldığı sektördür. Bu iki yılda ise ikinci sıradadır. Yani MESS süreçleri gibi binlerce işçiyi ilgilendiren mücadeleler dışında, tekil fabrika ve işyerlerinde de metal işçileri mücadelede başı çekmektedir.

Türkiye tarihinin en derin krizinin yaşandığı günümüzde metal işçilerinin bu örgütlü yapısı, yalnızca metal sektörünü değil, gıda, tekstil, madencilik ve petro-kimya gibi sektörlerdeki mücadeleleri de hareketlendirecek etkiye sahiptir.

Bunun da ötesinde grev yasakları, Türkiye ekonomisinin motor gücü olan bu sektörde üretim meydana gelecek bir aksamanın siyasi bir anlam da içerdiğini göstermektedir. Grev hakkını savunduğunda sermayedarlara geri adım atılabildiğini gören metal işçisi, yalnızca sendikaya üye olmakla kalmayıp ona sahip çıkmalı, sendikal bürokrasiyi aşarak mücadeleye atılmalıdır. Bunu başardığında, Türkiye işçi sınıfını arkasına alarak krizi yaratandan hesap soracak, ekonomik taleplerle sınırlı mücadeleyi tekrar siyasal alana taşıyacak potansiyel metal işçisindedir.

KAYNAKLAR

AYM, T. 9.5.2018, E. 2015/14862, Belirtilmemiş, RG: 20.7.2018/30484.

BirGün, (2020). <https://www.birgun.net/haber/birlesik-metal-is-mess-ile-anlasma-sagladi-286427> (erişim tarihi: 09.05.2022).

BirGün, (2024). <https://www.birgun.net/haber/kidem-guvencesi-ortadan-kalkiyor-558041> (erişim tarihi: 10.09.2024).

BirGün, (2017). <https://www.birgun.net/haber/akp-yine-patronlarin-imdadina-yetisti-143964> (erişim tarihi: 09.05.2022).

BMİS, (2008a). "Metal İşçisinin Gerçeği 2008". http://www.birlesikmetal.org/kitap/kitap_08/mig_08.pdf (erişim tarihi: 09.05.2022).

BMİS, (2008b). http://www.birlesikmetal.org/basin/ba_2008/ba_2008-10-11.doc (erişim tarihi: 09.05.2022).

BMİS, (2008c). http://www.birlesikmetal.org/basin/ba_2008/ba_2008-08-02.doc (erişim tarihi: 09.05.2022).

BMİS, (2008f). http://www.birlesikmetal.org/basin/ba_2008/ba_2008-12-24.doc (erişim tarihi: 09.05.2022).

BMİS, (2010c). http://www.birlesikmetal.org/basin/ba_2010/ba_2010-01-12.doc (erişim tarihi: 09.05.2022).

BMİS, (2011a). http://www.birlesikmetal.org/basin/ba_2011/ba_2011-04-15.doc (erişim tarihi: 09.05.2022).

BMİS, (2012a). http://www.birlesikmetal.org/basin/ba_2012/ba_2012-11-06a.doc (erişim tarihi: 09.05.2022).

BMİS, (2013a). http://www.birlesikmetal.org/basin/ba_2013/ba_2013-03-15.doc (erişim tarihi: 09.05.2022).

BMİS, (2017). http://www.birlesikmetal.org/basin/ba_2017/ba_2017-01-18.docx (erişim tarihi: 09.05.2022).

BMİS, (2018). "2017-2019 MESS Grup Toplu Sözleşme Sürecinde Metal İşçisinin Gerçeği". http://www.birlesikmetal.org/kitap/mig_2018.pdf (erişim tarihi: 09.05.2022).

BMİS, (2019). http://www.birlesikmetal.org/gk/gk20_4.pdf (erişim tarihi: 09.05.2022).

BMİS, (2020). "2019-2021 Dönemi MESS Grup Toplu Sözleşme Sürecinde Metal İşçisinin Gerçeği". https://www.birlesikmetal.org/kitap/mig_2020.pdf (erişim tarihi: 09.05.2022).

BMİS, (2021b). <https://www.birlesikmetal.org/index.php/en/86-guncel/basin-aciklamasi/1849-grev14> (erişim tarihi: 09.05.2022).

BMİS, (2022). <https://www.birlesikmetal.org/index.php/tr/guncel/basin-aciklamasi/1855-ba-1401> (erişim tarihi: 09.05.2022).

BMİS, (2023a). <https://www.birlesikmetal.org/index.php/en/79-guncel/toplu-sozlesme/1972-bekaert-grevimiz-basariyla-sona-erdi> (erişim tarihi: 10.09.2024).

BMİS, (2023b). <https://www.birlesikmetal.org/index.php/tr/guncel/toplu-sozlesme/2-043-mess-grup-toplu-sozlesmesi-2023-2025-donemi-teklifimizi-acikladik> (erişim tarihi: 10.09.2024).

BMİS, (2024a). <https://www.birlesikmetal.org/index.php/tr/guncel/toplu-sozlesme/2096-elit> (erişim tarihi: 10.09.2024).

BMİS, (2024b). <https://www.birlesikmetal.org/index.php/tr/guncel/toplu-sozlesme/2101-messtis> (10.09.2024).

ÇSGB, (2024). https://www.csgb.gov.tr/media/95477/2024-temmuz-ayi-istatistigi_.pdf (erişim tarihi: 10.09.2024).

DİSK-AR, (2024). <https://arastirma.disk.org.tr/wp-content/uploads/2023/12/ASGARI-UCRET-2024-RAPOR.pdf> (10.09.2024).

duvar, (2023). <https://www.gazeteduvar.com.tr/schneider-enerji-iscileri-erdogana-ragmen-grevdeler-haber-1599918> (10.09.2024).

Evrensel, (2008) <https://www.evrensel.net/haber/213773/patronlar-icin-en-iyi-sozlesme> (erişim tarihi: 09.05.2022).

Evrensel, (2015b). <https://www.evrensel.net/haber/110374/boschta-sozlesme-izalandi> (erişim tarihi: 09.05.2022).

Evrensel, (2017b). <https://www.evrensel.net/haber/304503/asil-celik-iscileri-hem-sendikaya-hem-de-hukumete-ofkeli> (erişim tarihi: 09.05.2022).

Evrensel, (2017c). <https://www.evrensel.net/haber/306853/asil-celik-sozlesmesi-yhk-yolunda> (erişim tarihi: 09.05.2022).

Evrensel, (2018a). "Türkiye işçi sınıfı tarihinden portreler: metal fırtınası". <https://www.evrensel.net/haber/351611/turkiye-isci-sinifi-tarihinden-portreler-metal-firtinasi> (erişim tarihi: 09.05.2022).

Evrensel, (2018b). <https://www.evrensel.net/haber/344193/metal-grevi-yasaklandi> (erişim tarihi: 09.05.2022).

Evrensel, (2021). <https://www.evrensel.net/haber/451100/turk-metal-grev-karari-aldigini-duyurdu> (erişim tarihi: 09.05.2022).

Evrensel, (2022a). <https://www.evrensel.net/haber/452684/cimsatas-iscisi-sefalet-zamminida-isten-atmalari-da-kabul-etmiyor> (erişim tarihi: 09.05.2022).

Hürriyet, (2010). <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/turk-metal-ve-mess-uzlasti-120-bin-isci-yuzde-6-3-zam-alacak-16292529> (erişim tarihi: 09.05.2022).

MESS, (2015). https://www.mess.org.tr/media/files/80_BZ7T80JO6Lmess_isveren_887.pdf (erişim tarihi: 09.05.2022).

soL, (2008). "Türk Metal'in MESS toplantısında işi ne?". <https://haber.sol.org.tr/sonucukavga/turk-metalin-mess-toplantisinde-isi-ne-haberi-5746> (erişim tarihi: 09.05.2022).

Sputnik, (2024) <https://anlatilaninotesi.com.tr/20240610/kredi-karti-borcu-olanlar-dikkat-bankalar-harekete-gecti-1084680532.html> (10.09.2024).

TİM, (2020). "Türkiye'nin ilk 1000 ihracatçısı". https://www.tim.org.tr/download/0a4193c306bd423192a30091742f9506/ILK_1000_2020.pdf (erişim tarihi: 09.05.2022).

Sanal Dünyanın Karanlık Yüzü: Çocukların Ticari İzlenmesi

Aleyna KESKİN (*)

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle dünya üzerinde internet erişimi olan herkes küçük bir "tık" ile anında birbiriyile iletişim kurabilmektedir. Her saniye yeni bir çağ açar gibi büyüyen bu durum, insanların ilgi alanlarını, tercihlerini değiştirdiği gibi ekonomik ve iş hayatını da değiştirmiştir. İnsanlar artık farklı bir beceri veya hobi edinmek yerine, sosyal medyada paylaşılan içerikler sayesinde başka insanların hayatlarını izlemeyi, herhangi bir sınırlama olmaksızın yorum yapmayı alışkanlık haline getirmiştir. Madalyonun bir diğer yüzü de hayatlarını sosyal medyada yaşayan insanlardır. Yaşamlarının neredeyse her anını ve özel dakikalarını paylaşan insanlar, bu durumu normalleştirerek bir ticari kazanç haline getirmiştir. Tehlikesiz veya önemsiz görünen bu olay, içerik niteliğini baz almamakta ve sadece içeriği kaç kişi beğenmiş, kaç yorum atmış, kaç kişi izlemiş gibi sayısal verilere dayanarak "para kazanma yolu" olarak görülmektedir. Her geçen gün yaygınlaşan olay artık "para kazanma" çizgisini geçerek "servet büyütme" raddesine gelmiştir. Para kazanmak için böyle bir yola başvurulmasının nedenleri; gençler arasında büyüyen işsizlik, yüksek miktarda para kazanımı, herhangi bir nitelik gerektirmemesi olarak sıralanabilir. Bu izlenme ticareti aynı zamanda oldukça kontrolsüz, denetimsiz ve sınırlamadan yoksundur. Öyle ki henüz okul çağında bir çocuk sosyal medyada yeterli takipçiye sahip olduğu sürece yetişkin ve meslek sahibi bir işçinin maaşından daha fazla gelir elde edebilmektedir.

Yetişkinler arasında yaygınlaşan bu durum çocuklara da sirayet etmiştir. Fakat bunun temelinde ebeveynler vardır. Ebeveynler, dışarıdan

gelecek tehlikelere ve zararlara karşı çocuğu korumakla yükümlü olan aile bireyleridir. Çocuğun zarar göreceği (istismar, sömürü dahil) her türlü davranıştan kaçınılmalıdır. Fakat izlenme ticaretinin artmasıyla ebeveynler de bu sorumluluklarını görmezden gelerek çocuklarından bile ticari gelir elde eden yetişkinler haline gelmişlerdir. Daha birkaç yıl önce çoğu ebeveyn çocuklarının fotoğraflarını yakınlarıyla bile paylaşmaya çekinirken, günümüzde ise bu durum bir bebeğin doğum sahnesini binlerce kişiyle paylaşma noktasına kadar gelmiştir. Hatta bazı ebeveynler daha hamilelik sürecinde bebeğe sosyal medya hesapları açıp ultrason, yeni alınan bebek eşyalarının fotoğrafları gibi içeriklerle sosyal medyada dikkat çekmeyi amaçlamaktadır. İnsanlar bebek ve çocuklara daima ilgi gösterdikleri için bu tarz içerikler paylaşarak beğeni ve takipçi kazanmak oldukça kolaydır. Bu sosyal medya profillerinde bir çocuğun büyüme sürecini ayrıntılı bir şekilde takip edilebilir şekilde paylaşımlar yapılmaktadır. Günümüz teknoloji çağında çocuklar çok küçük yaşlarda teknolojik cihazlarla iç içe büyüdükleri için çoğu zaman ebeveynleri olmadan dahi paylaşımlar yapabilmektedir. Fakat her çocuk sosyal medya konusunda ebeveynleri kadar hevesli olmamaktadır. Herhangi bir fotoğrafının veya videosunun sosyal medya platformunda paylaşılmasını istemeyen çocuklar ebeveyn zorbalığına maruz kalarak içerik üretmeye devam etmektedir. Bu durum başlı başına bir istismar ve çocuk sömürüsüdür. Madenlerde ya da tehlikeli, bir çocuğun çalışmaması gereken ortamlarda çalışmasından hiç bir farkı yoktur. Öyle ki psikolojik olarak ebeveynleri tarafından istismar edilen bu çocuklar yetişkin olduklarında da psikolojik rahatsızlıklar yaşayabilmektedir. Fakat bu durumun ebeveynler tarafından pek ciddiye alınmadığı söylenebilir.

İtalya 'da yaşayan 16 yaşındaki bir çocuk, 2018 yılında annesi tarafından "çocuğun izni ol-

(*) Eskişehir Anadolu Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Yüksek Lisans Öğrencisi, Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Gönüllüsü

madan” sosyal medyada fotoğraflarının paylaşıldığı gerekçesiyle mahkemeye başvurmuştur.⁽¹⁾ Mahkeme “çocuğun kişilik haklarının korunması” konusunda anneyi suçlu bulmuştur. Çocuğun davayı kazanmasıyla bu soruna maruz kalan ülkede çoğu çocuk mahkemeye başvurmuştur. Bu davalar birer emsal oluşturarak diğer ülkelere de yansımıştır. Avusturya’da 18 yaşında bir genç onlarca çocukluk fotoğraflarının sosyal medya platformunda paylaşıldığı gerekçesiyle ebeveynlerine dava açmış ve haklı bulunmuştur.⁽²⁾

(1) <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42604622>

(2) <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/avusturyada-ilginc-dava-ailesini-facebook-fotograf-lari-yuzunden-mahkemeye-verdi-40223889>

Ülkemizde de buna benzer durumlar yaşanmaktadır. 2017 yılında bir baba “eşinin, çocuklarını sosyal medyada reklam malzemesi yaparak para kazandığını” iddia ederek dava açmış ve dava sonucunda baba haklı bulunmuş ve anneye fotoğraf paylaşma yasağı getirilmiştir.⁽³⁾

Sosyal medyada içerik üreten çocukların yani sosyal medyada çocuk işçiliğinin bir diğer karanlık yüzü “cinsel istismardır”. Avustralya Kriminoloji Enstitüsü (AIC) araştırma sonuçlarına göre sosyal medyada çocuklarının fotoğraflarını

(3) https://www.ntv.com.tr/amp/turkiye/blogger-anne-mahkemede-cocuklarini-kaybetti,qS8Pj79Zc0SNNhjagnJu8A#amp_tf=%251%24s%20adl%C4%B1%20kaynaktan&aoh=17231314132963&referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com

SANATSAL FOTOĞRAFLARLA SANAL DÜNYANIN KARANLIK YÜZÜ

paylaşan ebeveynlerin %7'si "para karşılığında çocuklarının müstehcen fotoğraflarının çekilmesi" talebiyle karşı karşıya kalıyor. Üstelik bu talepte bulunan kişiler içerisinde çocuğu tanıyan yakınların da olduğu tespit edilmiştir. Bir diğer Avustralya tabanlı rapor ise Avustralya e-çocuk güvenlik biriminden gelmiştir. Rapora göre, pedofili sitelerinde bulunan çocuk görsellerinin yarısından fazlası sosyal medyada paylaşılan çocuk fotoğraflarından alındığı ortaya çıkmıştır.⁽⁴⁾ Dünyadan habersiz, masum çocuklarının fotoğraflarını paylaşmak gerçekçi bir perspektif ile bakıldığında zaman masum veya zararsız kavramlarından oldukça uzaktır. Ticari izlenme uğruna çocuklarına cinsel istismara kadar açık hale getiren çoğu ebeveyn bu durumdan habersiz olarak paylaşımlar yapmaya devam etmektedir.

Konunun "hukuk" boyutu ise daha iç karartıcıdır. Neredeyse tüm dünya ülkeleri sosyal medyadaki çocuk işçiliği için değil bir yaptırım, henüz herhangi bir tanım dahi yapmamıştır. Cinsel istismara kadar uzayan bu konu hükümetler tarafından yeterince ciddiye alınmamakta ve çocuklar dijital bir tehlikeyle baş başa bırakılmaktadır.

Çocuklar, dünyayı güzelleştiren ışıklardır. Herhangi bir yetişkinin görevi bu ışığı korumak ve daha fazla parlaması için destek olmaktır. Ebeveynlere bu konuda oldukça fazla sorumlu-

luk düşmekte ve hassas olmaları gerekmektedir. Unutulmaması gereken, bir çocuğun dışarıda yaşadığı kötü bir olayı ebeveyn ilgisi ve şefkatiyle atlatma olasılığı yüksekken, aile içinde yaşadığı bir travmayı atlatması oldukça zordur. Çocuklarımızı herhangi bir kazanım ya da kendimiz için dünyaya getirmemiz yanlış olacaktır. Çocuk bir bireydir. Ebeveynler, bu bireyi olabildiğince sağlıklı ve güvenli şekilde geliştirmekle sorumludur. Bu doğrultuda yapılacak en doğru davranış ise çocuklarımızla sevgimizi paylaşmaktır, çocuklarımızı başkalarıyla paylaşmak değil.

(4) <https://www.thinkuknow.org.au/>

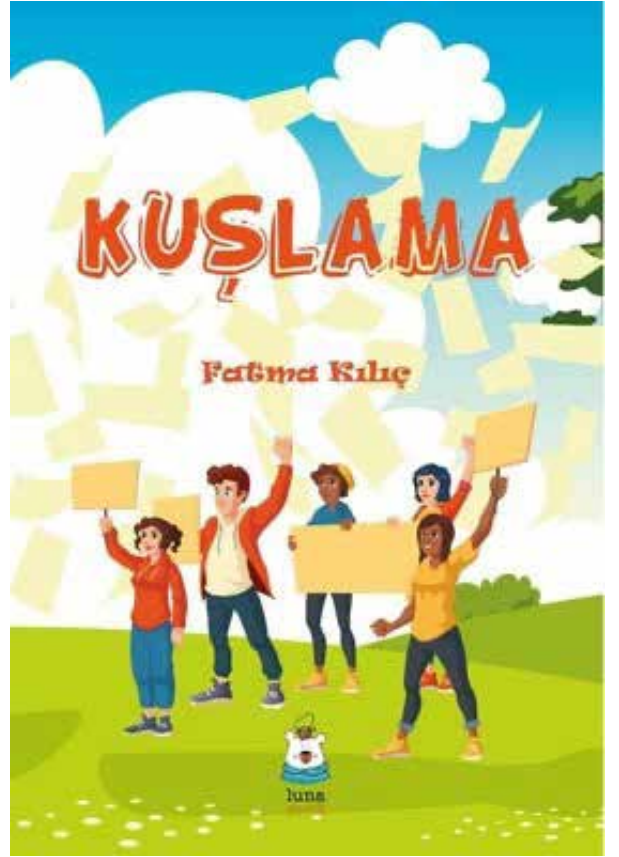
Çalışan Çocuklar ve “Kuşlama”nın Var Oluş Süreci

Fatma KILIÇ

Uyandıığımız her yeni gün, hayata güneşin renkleriyle bakmak ve birbirimize sarılmak için sahip olduğumuz özel bir fırsattır. Bu fırsat içinde en kıymetli varlıklarımız da çocuklarımızdır. Onların adı geçtiğinde kendini ilk hissettiren genellikle karşılıksız ve sınırsız bir sevgi söz konusu olur. Ancak insanın ‘özsu’yu olan ‘sevgi’yi insana, özellikle de çocuğa doğru bir şekilde vermek ve hissettirmek konusunda gördüğüm eksikler her zaman içimi acıtmış, hayatımda bir şekilde yer almıştır. Bakış açım ve öğretmen olmam sebebiyle bu konuda kendimi hep “Ne yapabilirim?” sorgulaması içinde bulduğum olur. Çünkü yakından tanıdığım onlarca çocuk ve insanda gördüm. Sevgi eksikliğinin ve çarpıklığının yarattığı travmalar, yetişen yeni bireylerin, dolayısıyla bir toplumun hayatını şekillendiren aslında ciddi bir konu. Bununla ilgili yaşanan eksikler, hatalar aşıldığında diğer sorunların daha kolay ve hızlı çözüleceğine inanıyor, ‘insanın insana sevgisi’ni hissettirme biçimini önemsiyorum.

Kuşlama adlı çocuk romanım aslında bu temelden yola çıktı. Uzun bir zaman aralığında değişip dönüşerek kendini var etti. Sevgiyi yeterince hissetmeden, değer verilmeden büyüyen çocuklar ve ebeveyn karakterlerim hazırды. Yalnız bu karakterleri öreceğ bir tema arayışım devam ediyordu. Karakterlerim belli olsa da çalışan çocuklar temasıyla bütünleşmesi 2011’de Ankara Üniversitesi 3. Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu’nun (ÇOGEM) bana kazandırdığı yeni bakış açıları ve fikirlerin etkisiyle gerçekleşti. Sempozyumda insan hakları, çocuk hakları, cinsiyet ayrımcılığı, etnik köken gibi konularda çocuklara farkındalık kazandıracak kitaplar olması yönünde görüşler ortaya konulmuştu. Ben de sempozyum dönüşü çocuğun en doğal hakkı olan oyun oynama hakkını çalışmaya zorlandığı için kullanamayan Selim karakteriyle on sekiz sayfalık bir öykü kurguladım. Bunu

yakın çevremde, hayatı ve para kazanmayı öğrensin düşüncesiyle yaz tatilinde çocuğunu zorla çalıştıran, kendi çocukluğunu da yaşayamayan bir babadan (Veli karakterinden) yola çıkarak yaptım.

Bütün yazarların yaptığı gibi öykümü dinleme ve demlenme sürecine aldım. Öyküye geri dönüş yaptığımda kattığım yeni karakterler, olaylar ve yan temalarla şekillendi. Öyküden romana evrilen ve ilk adı “tatil hakkım, söke söke alırım” olan dosyam daha sonra kurgusuyla da örtüştüğünü düşündüğüm “kuşlama” adını alarak kendini var etti. Kuşlama’nın çocuk edebiyatı çevresinden çok çocuklar nezdinde nasıl bir kar-

şılık bulacağı beni ciddi olarak düşündürüyordu. Bu amaçla yayın sürecine geçmeden okuttuğum çocukların görüşlerini alarak rahatladım. Yayınlandıktan sonra Kuşlama'yı okuyan farklı sosyal kültürel sınıfların, farklı kentlerin çocuklarıyla yüz yüze pek çok söyleşi gerçekleştirdim. Onlardan edindiğim izlenimlerle şunu bir kez daha çok rahatlıkla söyleyebiliyorum. Çocuklar, ebeveynlerinden daha fazla empati kurma ve muhakeme yapma yeteneğine sahipler.

Kuşlama'yı okuyan çocuklar bana kitabın baş karakterleri on iki yaşındaki Selim ve on yaşındaki Murat'ın yanına kendilerini koyarak 'üç aile, üç baba, üç çocuk' karşılaştırması yansıttılar. Bunu yaparken de kendi haklarını kullanma konusundaki farkındalık ve bilinç seviyelerini ortaya koyuyorlardı. Yalnız öncelikleri genellikle şu oluyordu. Kuşlama'da geçen olayların neresi gerçek, neresi kurgu diye soruyorlardı. Aslında bu gerçeğe hayali netleştirme mantığını kurduklarını gösteriş biçimiydi. Bunu bizzat yazarından öğrendikten sonra hak ve mücadele, dayanışma ve paylaşma, sevgi ve değer görme anlamında hafızalarındaki karışıklığı ortadan kaldırmaya çalışarak yorum yapıyor ya da peş peşe sorular yöneltiyorlardı.

Öncelikle çocukların her biri Selim ve Murat aracılığı ile kendi ailesinde gördüğü sevgi ve değerlerin nasıl olduğu konusunda farkındalık yaşıyordu. Sonra 'kime ya da neye?' karşı olursa olsun insanın hayata ve kendine karşı kuşlaması, mücadele vermesi gerektirdiğinin başını kuruyordu. Ardından da "Bundan sonra ben..." ya da "Ben olsam...", "Babam bana..." diye başlayan cümlelerle birey olarak hak ettikleri ile yaşadıklarının arasındaki kendi yerlerini değerlendiriyorlardı. Hatta söyleşilerin birinde on bir yaşındaki Mustafa'nın gelecekte nasıl bir baba olacağını anlatması beni oldukça etkilemişti. Çünkü Mustafa, söyledikleri ile babasının 'kötük'ten umduğu faydanın onu aslında kendi gözünde nasıl acınası duruma soktuğunu, bu duruma kendisinin asla düşmeyeceğini, çocuksu cümlelerle açık etmişti. Son bir cümle ile özetlersem, Kuşlama dünyanın pek çok ülkesinde olduğu gibi Türkiye'de de yaşanan yoksulluğun ve yoksulluğun, çocuk emeğini sömüren kapitalist sisteme çocuk gözünden toplumsal bir bakış açısı sunan bir kitap. Bu yönüyle ilgili ve yetkililerin,

Fotoğraf, fisek.org.tr, 8. Çalışan Çocuk Fotoğraf Yarışması (Siyah- Beyaz) arşivinden alınmıştır.

insanların konuya dikkatini çekmeye çalışırken hedef kitlesi en çok da çocuklardır.

Ülkemizin her bölgesinde çocuklarımızın şiddetten tacize, emek sömürsünden istismara, temel hak ve hürriyetlerden yoksun kalmaya uzanan pek çok çocuk temelli sorunu olduğunu görüyor, okuyor, dinliyoruz. Bunlar için önlemler alınması, önüne geçilmesi sağlıklı, huzurlu bir toplum olmak için elzem olduğu kadar zorunlu da. Ortaya konulacak yasal düzenlemeler, projeler ve çağdaş, bilimsel, laik eğitimle bunun gerçekleştirilebilirliği çok açık.

YÜZLERCE ÇOCUK MAĞDUR

Dünyada ve ülkemizde var olan yasal boşluklar, denetimsizlik ve politik yetersizlikler nedeniyle bugün yüzlerce çocuk mağdur. Üstelik bu sadece maduriyet ile de sınırlı kalmıyor. Onlarca çocuk haklarından mahrum olmanın dışında hayatlarıyla bedel öderken binlerce çocuk da hayat boyu etkisini göreceği travmalara maruz kalarak yaşamak zorunda kalıyor. Bu nedenle çocuklarla ilgili sorunlara çözüm üretilmesi, gereken önlemlerin alması ivedilik gerektiriyor. Çocukların kendinde özel bir yeri olan Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün konuyla ilgili, "Çocuklar her türlü ihmâl ve istismardan korunmalı, onlar her koşulda yetişkinlerden daha özel ele alınmalıdır." sözü her daim anımsanmalı, anımsatılmalı ve gereği yapılmalıdır.

Bir ayda en az 5 tarım işçisi çocuk boğularak yaşamını yitirdi

f t s A+ A-

24.06.2024 455 Okunmuş

İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi (İSG) verilerine göre bu yıl ilk beş ayında en az 24 çocuk işçi hayatını kaybetti. Geçğimiz yıl en az 54 çocuk işçi hayatını kaybederken, hayatını kaybeden çocukların yüzde 53'ü tarım işçiydi. İSG Meclisi'nin verilerine göre son bir ayda ise en az 5 mevsimlik tarım işçisi çocuk serilenmek için girdikleri sularda boğularak yaşamını yitirdi.

İSG Meclisi'nin sosyal medya hesabından yapılan paylaşımda ölümler şöyle sıralandı:

"Fatma Sarıgül, 16 yaşında, Zihni Dudaç, 13 yaşında, Mevsimlik tarım işçisi - Ankara Şereflikoçhisar'da sıcak havadan bunalıp girdikleri Hırlanlı Barajında boğularak hayatlarını kaybettiler. Çalışmak için Şanlıurfa Akçakale'den gelmişlerdi.

Hasan Y, 15 yaşında, mevsimlik tarım işçisi - Konya Güneysir'de serilenmek için girdiği Kızılbaz Barajı Çeşmesinde boğularak hayatını kaybetti. Çalışmak için Şanlıurfa'dan gelmişti.

Muhammed Mustafa Kızılc, 11 yaşında, mevsimlik tarım işçisi - Malatya Kaledere serilenmek için girdiği baraj gölünde boğularak hayatını kaybetti. Çalışmak için alanya Şanlıurfa Siverek'ten gelmişti.

Muhammed Hıncı, 14 yaşında, Suriyeli mevsimlik tarım işçisi - Gaziantep İslahiyelerde adanacak biber tarlasında çapa yapmaktan sonra serilenmek için girdiği gölette boğularak hayatını kaybetti."

"MEVSİMLİK TARIMDA ÇALIŞAN ÇOCUKLAR OKULA DEVAM EDEMİYOR"

İş Güvenliği Uzmanı Deniz İpek, mevsimlik tarım işçilerinin ve çocukların ağır yaşam ve çalışma koşullarına dikkat çekti. Tarım işçilerinin en ilkel şartlarda beslenmek zorunda kaldıklarını belirten İpek, "Sa, tuvalet, duş alma koşulları yok, beslenme problemleri ile karşılaşıyorlar. Salgın hastalık riski ile karşı karşıyalar. Çalıştıkları alanlarda raporlanan yapıları, yenteyişlerini sil taşıyorlar,

Ömer Fethi Gürer'in dinlediği tarım işçisi: "Çocuklar tarım ilaçlarına maruz kalıyor"

26.05.2024 1113

(ANKARA) - CHP Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in dinlediği tarım işçisi çocuklarının tarlalarda tarım ilaçlarına maruz kaldığını söyledi. Gürer de "Bu çocukların içinde bulunduğu koşulları dikkate alalım, ülke genelinde tarım işçilerinin çocuklarına sahip çıkalım. Bu çocukların eğitimi dışında sağlıklı yaşama imkanı sağlansın" dedi.

MESEM'lilere göre denetimler göstermelik: Kullandığımız eldivenleri parayla alıyoruz

MESEM'lere 8 çocuğun iş cinayetinde ilmesinin ardından MESEM'in yaptığı denetimleri göstermelik olarak aldığımız OSM'leki MESEM'üler: "Biz denetimde veya soruşturma faaliyetleri iş yerini gözetmez" dedi.

Çocuk çetesi bir çocuğu öldürdü

İstanbul Sarıyerdeki Ayazığa Mahallesi'nde 15 çocuk, 18 yaşındaki Emir Kaçmaz'ı öldürmek istiyordu. Bulduğları çocuklardan 4'ü yakalandı. Kimi antiseptikten temiz kâğıt elleriyle kirli kaza kaza...

17 Ağustos 2024 Çarşamba günü saat 15.50.

İstanbul Sarıyerde Ayazığa Mahallesi'nde helikopter patlaması ardından bir ayda 20'den fazla çocuk vardı. İki gün boyunca mevsimliklerle birlikte 15 genç, 18 yaşındaki Emir Kaçmaz'ın kaza kaza...

Ağır da biletleri sırtından Emir, son kez göğüsüne ayda kalı. Bu arada sa kirgeni çocuklardan biri...

Danıştaya göre çocuk açlığı 'giderilmesi güç zarar' doğurmuyormuş!

Ankara'ya gelen bir çocuğu alan Hejle Akçılın Çöğür'e tüm ekol Özcesi eğitilmiş bir dönem sürdürülen bir öğün ücretsiz yemeğin kaldırılmasına karşı açtığı davada yitirmeyi sürdürme talebi reddedildi!

Eğitim-İş Şube Başkanı Yeliz Toy; 'Meslek lisesi rant meselesi'

Eğitim-İş Şube Başkanı Yeliz Toy, yıllar önce iktidar çevrelerinin "Meslek Lisesi Memleket Meselesi" sloganıyla eğitim sistemini sermayeye işçi üreten bir yapıya dönüştürdüğünü öne sürerek, bir taraftan sermayenin talep ve ihtiyaçlarını karşılarken bir taraftan da meslek liselerinin döner sermayelerini rant kapısına çevirdiklerini iddia etti.

08.07.2024 14:56

Haziran 2022'de dönemin Millî Eğitim Bakanı Mahmut Özer ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum ile Emine Erdoğan'ın himayesinde başlatılan 'Çevre Dostu 1000 Okul' projesinin de meslek liseleri üzerinden rantla dönüştürüldüğünü iddia eden Toy, şunları

22 Temmuz 2024 14:56

LGS'de yüz binlerce çocuğa mecburi istikamet: Ya MESEM ya da imam hatip lisesi

LGS yerleştirme sonuçlarına göre sadece 197 bin öğrenci 'nitelikli' okullara yerleşti. Sınavlı okullara başvuru 300 binde kaldı. 700 bin çocuk imam hatip ya da meslek lisesi ile MESEM'lere mahkum.

İşte MESEM gerçeği: İşe başladığında 14, öldüğünde 15 yaşındaydı

28.07.2024 17:08 Okunuyor

Çocukları (öğrencileri) paranteza sokarak bedensiz işçi olarak varılmaya hazır olan Meslek Eğitim Merkezlerinde (MESEM) işçi çalıştırılmaması. Değişiklik İsteme Kurulu'nun MESEM kapatılmasını talep ettiği işçilerin desteğiyle İstanbul'daki Üstün Akademi Kurumları'nın kapatılması için 15 Temmuz günü yapılan 'Meslek Meselesi' ve 'Meslek Akademi Üstün Akademi Eğitim Merkezleri Kapatılmalı' kampanyasının bir sonucu olarak MESEM'lerin kapatılması için çok sayıda talebin yapıldığı belirtiliyor.

Eğitim-İş Şube Başkanı Yeliz Toy, yıllar önce iktidar çevrelerinin "Meslek Lisesi Memleket Meselesi" sloganıyla eğitim sistemini sermayeye işçi üreten bir yapıya dönüştürdüğünü öne sürerek, bir taraftan sermayenin talep ve ihtiyaçlarını karşılarken bir taraftan da meslek liselerinin döner sermayelerini rant kapısına çevirdiklerini iddia etti.

Baba İsmail Kocayazır, işçilerin taleplerini karşılamak için İstanbul'da "Meslek Meselesi" adında bir parti kurdu. Bu parti, işçilerin taleplerini karşılamak için İstanbul'da "Meslek Meselesi" adında bir parti kurdu. Bu parti, işçilerin taleplerini karşılamak için İstanbul'da "Meslek Meselesi" adında bir parti kurdu.

"OKULUM DE DENETİM DE YOK"

Baba İsmail Kocayazır, Akademi'nin kapatılmasını istediğini belirtirken, işçilerin taleplerini karşılamak için İstanbul'da "Meslek Meselesi" adında bir parti kurdu. Bu parti, işçilerin taleplerini karşılamak için İstanbul'da "Meslek Meselesi" adında bir parti kurdu.

Baba İsmail Kocayazır, işçilerin taleplerini karşılamak için İstanbul'da "Meslek Meselesi" adında bir parti kurdu. Bu parti, işçilerin taleplerini karşılamak için İstanbul'da "Meslek Meselesi" adında bir parti kurdu.

Meslek lisesi öğrencilerinin çalıştırılmaması için İstanbul'da "Meslek Meselesi" adında bir parti kurdu. Bu parti, işçilerin taleplerini karşılamak için İstanbul'da "Meslek Meselesi" adında bir parti kurdu.

"ME İSTENİLEN MESLEKİ SÖZÜM DEĞİL"

Baba İsmail Kocayazır, işçilerin taleplerini karşılamak için İstanbul'da "Meslek Meselesi" adında bir parti kurdu. Bu parti, işçilerin taleplerini karşılamak için İstanbul'da "Meslek Meselesi" adında bir parti kurdu.

27 Temmuz 2024 04:53

Çocuk işçi cinayetini karartma iddianamesi

Adana'da Dağ Tekstil'de çalışırken asansöre sıkışan 11 yaşındaki Ahmet Haskiro'nun ölümüne ilişkin hazırlanan iddianamede asıl patron akları. Sorumluyum diyene tahkî edilmek kararı verildi.

17 Nisan 2024 06:45

MEB'den MESEM cehennemi itirafı: Binlerce çocuk ölümle buruna buruna çalıştırılmış

8 çocuğun ölümünden sonra MESEM'deki 8 bin 406 iş yerinin, iş güvenliğine uygun olmadığı tespit edildi. MEB'in itirafı gibi açıklaması binlerce çocuğun ölümle buruna buruna çalıştırıldığını gösterdi.

Fotoğraf: AA

02 Eylül 2024 06:36

MESEM'li çocuk işçiler: Giriş saatimiz belli, çıkışımız meçhul; rekorumuz 17 saat

İbrahim ve Salih amca çocukları, ikisi de henüz 17 yaşında. Berber çıraklığı, garsonluk derken sonunda yolları MESEM'e düştü. Bugün Tuzla'da yedek parça üreten bir atölyede çalışıyorlar.

EĞİTİM: Veli Der: Her 5 çocuktan biri okula aç gidiyor

Veli-Der: Her 5 çocuktan biri okula aç gidiyor

Öğrenci Veli Derneği (Veli-Der) Kocaeli Şubesi, yeni eğitime öğretim yılının başlaması nedeniyle bir basın açıklaması gerçekleştirdi. Veli Der Kocaeli Şube Başkanı Ayşe İmkan, "Ülkemizde her 5 çocuktan biri okula açılmaktadır" dedi.

Öğrenci Veli Derneği (Veli-Der) Kocaeli Şubesi, yeni eğitime öğretim yılının başlaması nedeniyle bir basın açıklaması gerçekleştirdi. Veli Der Kocaeli Şube Başkanı Ayşe İmkan'ın açıklaması şöyle: "Okullarımız bugün 2024-2025 eğitim öğretim yılına kapılarını açtı. Hatırlarsanız; ilkokulda bize öğretilen bir çocuk şarkısı vardı: Daha dün annemizin kollarında yaşıyorken, çiçekli bahçemizin yollarında koşarken, şimdi okulu olduk, sınıfları doldurduk, Sevinçliyiz hepimiz yaşasın okulumuz. Şimdi, bu güzel çocuk şarkısında olduğu gibi ne çiçekli okul bahçeleri kaldı, ne de

Yardıma muhtaç ailelere AKP'den eğitim yardımı! | Çocuk başına günlük 3 TL

AKP iktidarının, sosyal güvencesi olmayan ve yardıma muhtaç ailelerin okuyan çocuklarına verdiği 'partli eğitim yardımı'nın günlük 3 TL olduğu ortaya çıktı.

Müftülük 'çocuk işçiliğe' çağırarak

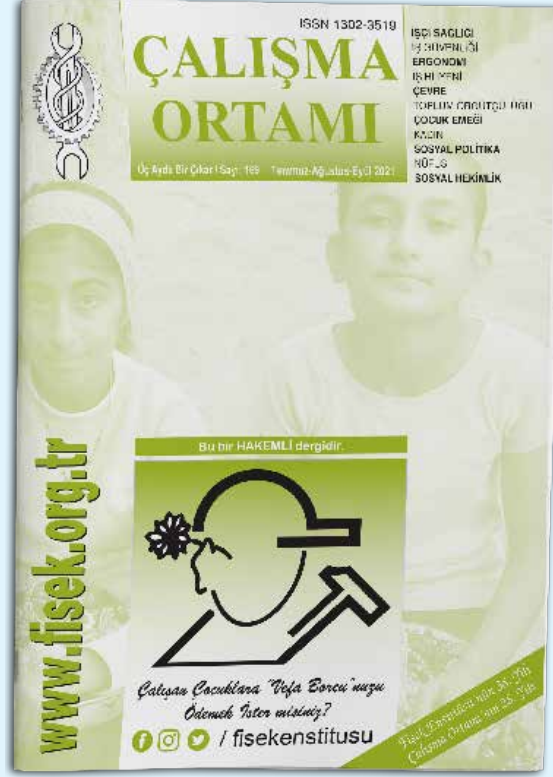
Antalya İl Müftülüğü, camileri çocuk emeği sömürüsüne çağın yeri olarak kullanacak. İnamlar namaz önceleri çocuk emeği sömürüsü merkezi olan çıraklık okullarının tanıtımını yapacak.

Çalışma Ortamı Dergisi Mart 1992'de başladığı yolculuğunda 41 yılı geride bıraktı. Bu süreçte okurlarımız dergimizin hem basılı hem de elektronik kopyasına erişebildiler. Pandemi süreciyle birlikte ise dergimizi basılı olarak yayımlamaya ara vermiştik. Başlangıçta salgının yarattığı olağanüstü koşullarda geçici bir çözüm olarak düşündüğümüz bu durumu, içinde bulunduğumuz koşullar nedeniyle sürekli kılmak durumunda kaldık. **Çalışma Ortamı Dergisi** bundan sonra sadece elektronik olarak yayımlanacak. Ancak dergimizi internet ortamında okuma olanağı olmayan okurlarımız bizimle iletişime geçerlerse, kendilerine basılı kopya iletmeyi sürdüreceğiz.

Başlangıcından beri salt akademik kaygılarla yayın yapmayı benimsememiş; aynı zamanda bir eylem kılavuzu ortaya koymayı, toplum örgütleri için bir bilgi-birikim ve başvuru kaynağı olmayı yeğleyen **Çalışma Ortamı Dergisi**'ni önümüzdeki dönemde de aynı anlayışla sürdürmek istiyoruz. Bunu yapabilmemiz için katkılarınıza ihtiyacımız var. Düşünce ve yazı üretiminin, 'seçkin

iş'i' olmadığını hatırlatarak, düşünce ve yazılarınızla bize katkıda bulunmanızı bekliyoruz.

Yazılarınızı dergimiz yazım kurallarına uygun olarak

calismaortami@fisek.org.tr

adresine iletebilirsiniz.

Çalışma Ortamı Dergisi'nin GENÇ KALEMLER KÖŞESİ'nde önümüzdeki sayılarda da genç kalemlerin yazılarına yer ayırmaya devam edeceğiz.

Yazılarınızı

bilgi@fisek.org.tr

adresine bekliyoruz.

İKİ DAKİKA DÜŞÜN

Tehlikeyi Tanıyalım

Klima Kurulumu

(İç Ünite Montajı - Duvara Monte)

Mustafa TAŞYÜREK (*)
mtasyurek@gmail.com

Durum: İşyerinin trafo ve jeneratörlerin elektrik kumanda panellerinin olduğu odaya duvar tipi klimanın iç ünitesinin montajı yapılmaktadır.

Montaj çalışması sırasında çalışanların (işçilerin) karşılaşabileceği tehlikeleri tanımlayabilir misiniz?

Neler Olabilir?

- Duvar tipi klimanın iç ünitesi montaj sacının tutturulacağı duvarda; dübel ve vidanın geleceği yerler için, bir matkap yardımıyla delikler açılması ve ayrıca klimanın iç ünitesi ile dış ünitesi arasında çekilecek boru tesisatının geçeceği yerde (duvarda) delik açılması sırasında:
 - Yetkili servis operatörü, üzerine bastığı elektrik kumanda paneli ve merdiven üzerinden düşebilir.
 - Olası bir düşme sonucu, arkada ve yan tarafta bulunan elektrik panellerinin kapağı ezilir (eğilir, bükülür ya da bütünlüğü bozulur) ise; elektrik ark patlaması olabilir. Bu durumda montaj operatörü ve yardımcısı çocuk işçi yanabilir.
 - Operatörün tek ayağını bastığı **alüminyum merdiven** kayabilir, gerilim altındaki şalterler, kumanda butonları, sınır anahtarları, zaman röleleri, kontaktörler, motor koruma röleleri vb. ekipmana temas ederek, çalışanların elektrik akımına kapılmalarına ve yanmalarına neden olabilir.
 - Duvarda delik açma sırasında açığa çıkan tozların solunması sonucu, solunum yolları rahatsızlıkları olabilir.
 - Çalışanların gözlerine toz ve partikül kaçabilir.
 - Matkabin çıkardığı gürültü (uzun süre maruzi-

yet/sunuk kalma) sonucu işitme kayıpları olabilir.

- Delik açan teknik servis operatörünün elinden matkabin kayması, matkap ucunun sert bir zeminle temas etmesi ya da kırılması sonucu matkabin savrulması; operatörü yaralayabileceği gibi kendisine yardım eden, tek ayağı ile merdiveni tutan çocuk işçinin kafa ve yüz bölgesinde de çok ciddi yaralanmaya neden olabilir.

> Yanıtı 22. sayfada

* Kim. Müh., İş Sağlığı+İşletme Yönetimi Bilim Uzmanı
Çalışma Bakanlığı Eski İş Güvenliği Müfettişi (1978-1985)
İş Güvenliği Uzmanı (A Sınıfı Sertifikalı)
Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Denetim Kurulu Üyesi

İÇİNDEKİLER

- **SOSYAL POLİTİKA**
 - Can Kaygısı ile İş Reddetmei 2
A. Gürhan FİŞEK
- **ÇOCUK EMEĞİ**
 - Eski Milli Eğitim Bakanı Prof. Dr. Mahmut Özer'in MESEM'lere Yönelik Eleştirilere Karşı Çıkışı Üzerine Birkaç Not 5
Taner AKPINAR
- **İŞ SAĞLIĞI GÜVENLİĞİ**
 - Siz Hiç “Kolumu Kesin” Diye Yalvaran İşçi Gördünüz mü?..... 8
Mustafa TAŞYÜREK
- **SOSYAL POLİTİKA**
 - Çocuk Emegi ile Mücadeleye Bireysel Karşı Duruşlar..... 16
Aslı KILINÇ
- **İŞ SAĞLIĞI GÜVENLİĞİ**
 - İşçi Ölümleri Bir Eğitim ve Bilinç Sorunu mu?..... 19
Ayşe İrem KAYA
- **SOSYAL POLİTİKA**
 - Temmuz 2024 Sendika İşkolu İstatistikleri Bilgi Notu..... 23
Emirali KARADOĞAN
- **ÇOCUK HABER**
 - 2008'den Günümüze Metal Sektöründe Sınıf Mücadeleleri31
Akın Cihan ÖZTÜRK
- **ÇOCUK HABER**
 - Sanal Dünyanın Karanlık Yüzü: Çocukların Ticari İzlenmesi..... 40
Aleyna KESKİN
- **KİTAP TANITIMI**
 - Çalışan Çocuklar ve “Kuşlama”nın Var Oluş Süreci 45
Fatma KILIÇ
- **BASINDAN SEÇMELER**
 - Çocuk İşçi Haberleri.....47
- **BULMACA**
 - Klima Kurulumu (İç Ünite Montajı - Duvara Monte)51
Mustafa TAŞYÜREK

FİŞEK ENSTİTÜSÜ

İŞ SAĞLIĞI GÜVENLİĞİ

<http://www.isguvenligi.net>

• **Sahibi:** Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Adına Oya FİŞEK

• **Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:** Oya FİŞEK

• **Yönetim Yeri:** Selanik Cad. Ali Taha Apt. 52/4 Kızılay 06650 ANKARA (e-posta: bilgi@fisek.org.tr)
Tel: 0312 419 78 11 • Faks: 0312 425 28 01 - 395 22 71
• Web sayfası: www.fisek.org.tr

• Çalışma Ortamı Dergisi'nde yayınlanan yazılar, resimler kaynak gösterilerek kullanılabilir.

• Bu dergide yayınlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.

Bu bir HAKEMLİ dergidir.

• Çocuk Dostu'muz olanlara dergi ve kitaplarımız düzenli olarak gönderilmektedir. Sizleri de **Çocuk Dostu'muz** olarak görmek isteriz.

• Çalışma Ortamı Dergisi üç ayda bir yayınlanır. (YAYGIN SÜRELİ YAYIN)

• ISSN 1302-3519

• **Sayı:** 176 / Temmuz - Ağustos - Eylül 2024

• **ÜCRETSİZDİR**

Yapım: Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı
Selanik Cad. Ali Taha Apt. 52/4 Kızılay / ANKARA

Baskı Tarihi : Eylül 2024